

NORDKVALØYA - REBBENESØYA LANDSKAPSVERNOMRÅDE

Karlsøy kommune, Troms fylke
Registrering av kulturminner og kulturmiljø

TROMS fylkeskommune
ROMSSA fylkkasuohkan

BEFARINGSRAPPORT
KULTURETATEN

Innholdsfortegnelse:

1 INNLEDNING	3
1.1 Innledning.....	3
1.2 Innhold i rapport.....	3
1.3 Sammendrag	4
1.4 Definisjoner	5
1.5 Verdier.....	6
1.6 Metode/utstyr.....	7
1.7 Begrensninger.....	7
2 DE ULIKE TIDSPERIODENE	9
2.1 Istida	9
2.2 Eldre steinalder (ca. 12 000 – 4500 f.Kr.).....	9
2.3 Yngre steinalder (4500 – 1800 f. Kr)	9
2.4 Tidlig metalltid (1800 f. Kr – Kr.F.)	10
2.5 Jernalder (Kr.f. – 1066 e. Kr)	10
2.6 Middelalder (1066 – 1536 e.Kr.).....	11
2.7 Nyere tid (fra 1536 e.Kr.).....	12
2.8 Samisk bosetting.....	12
2.9 Samiske kulturminner.....	13
3 PRESENTASJON AV DE ULIKE KULTURMILJØENE, ØY FOR ØY	14
3.1 HERSØYA GNR.16.....	14
3.2 ANDAMMEN GNR.18.....	17
3.3 GRØTØY GNR 21 og 22.....	18
3.4 LILLE MÅSVÆR GNR 24.....	23
3.5 NORDKVALØYA	24
4 OPPSUMMERING/RESULTAT.....	45
5 KILDER/REFERANSER.....	48

1 INNLEDNING

1.1 Innledning

Fylkesmannen i Troms har gitt Troms fylkeskommune, kulturetaten i oppdrag å registrere kulturminner, kulturmiljø og verneverdig bygningsmiljø i Nordkvaløya-Rebbernesøya landskapsvernområde. Kartfesting og verdivurdering av kulturminnene i dette området skal være med på å danne grunnlag for forvaltningen av landskapsvernområdet. Sametinget har vært samarbeidspartner og fulgt med på de fleste befaringene og bidratt med informasjon om den samiske bosettingen i området.

Oppdraget omfatter hele landskapsvernområdet. Prioriteringer ble gjort i samarbeid med miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen før vi startet feltarbeidet. Vår kontakt i miljøvernavdelinga hos Fylkesmannen har vært Ann-Heidi Johansen.

Nordkvaløya-Rebbernesøya landskapsvernområde ble opprettet 4.juni 2004 med hjemmel i naturvernloven. I følge verneforskriftens § 2 er formålet med vernet "Å bevare et større sammenhengende kystområde som er representativt for kystnaturen i Troms. Området har godt utviklede kvartærgeologiske landskapselementer og spor etter rike kulturtradisjoner helt fra steinalderen og fram til i dag".

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til ulike tiltak jf verneforskriftens § 5 og 7. Tiltak i området skal ikke stride mot formålet med vernet, eller forringe verneverdien vesentlig. Registreringa av kulturminner/kulturmiljø og verneverdig bygningsmiljø, vil bli lagt til grunn ved vurdering av om tiltak kan gjennomføres, og ved utarbeidelse av forvaltningsstrategi.

1.2 Innhold i rapport

På bakgrunn av det som står ovenfor skal rapporten inneholde:

- Registrering av kulturminner og kulturmiljø
- Registrering av verneverdige bygningsmiljø
- Kartfesting og avgrensing av disse
- Kartfesting og avgrensing med evt. sikringszone rundt kulturminner/kulturmiljø og evt. sone uten inngrep rundt verneverdig bygningsmiljø.
- Beskrivelse av kulturminner og kulturmiljø, type objekt
- Vurdering av verdien av de enkelte element, bla om de er automatisk freda eller ikke.
- Vurdering av om det er behov for skjøtsel av kulturminner/kulturmiljø og bygningsmiljø og i så fall hva slags, både av vegetasjon og teknisk skjøtsel (av bestående og evt. gjenoppbygging/tilbakeføring/supplering).

- Vurdering av om ny bruk av bygninger kan aksepteres
- Anbefalinger om forvaltning av verneområdet relatert til kulturminner/kulturmiljø og bygningsmiljø - spesielt med tanke på tekniske inngrep, dyrking, beite slått, ferdsel og tilrettelegging for bruk

Tekstansvar: Ragnhild Myrstad v/avd. for kulturarv, kulturetaten, Troms fylkeskommune.

Foto: Der det ikke er oppgitt fotograf er samtlige bilder tatt av Randi Ødegård og Dag Magnus Andreassen v/avd. for kulturarv, kulturetaten, Troms fylkeskommune.

1.3 Sammendrag

Sommeren 2008 utførte vi feltarbeid i landskapsvernområdet fire ganger i løpet av tidlig vår og sein høst. Før vi startet var ingen kulturminner kartfestet i den nasjonale basen "Askeladden". Vi har i løpet av feltarbeidet fått en god oversikt over kulturminnene og kulturmiljøene i landskapsvernområdet og har lagt de automatisk freda kulturminnene inn i den nasjonale kulturminnebasen. Under feltarbeidet ble de fleste gamle registreringer som lot seg gjenfinne, kartfestet. I tillegg la vi inn nye registreringer som ble gjort under feltarbeidet.

Det er noen kulturmiljø som utmerker seg med flere verdifulle kvaliteter: Dette gjelder **Rødgammen, Nordskar, Steikarvika, Faulbergvika, Rekvika, Sørskar, Bårset, østsiden av Andammen, strekningen Bøtnes - Sørgrøtøya og Måsvær.** Disse stedene anser vi som nei-områder hvor vi tilrår at det ikke blir satt opp nybygg pga fare for skjemming, slitasje og skade på kulturminnene. Vi vil heller ikke tilråde bygging på eksisterende grunnmurer i disse områdene.

Generelt for landskapsvernområdet må stående bygninger taes vare på med de verdiene som bygningsmassen og kulturmiljøet inneholder. Evt. gjenoppbyggelse på eldre murer kan tillates noen plasser etter en totalvurdering og kunnskap om tidligere byggverk. All istandsetting må skje etter antikvariske prinsipper der minst mulig skiftes. Om nødvendig kan bygningsdeler skiftes ut/erstattes med nøyaktige kopier av tilsvarende kvalitet. Ny bruk av bygninger kan vurderes, men bygningen må ikke skifte karakter eller tilføres nye elementer. Bearbeiding av landskap som endrer karakteren, slik som terrassering, frarådes.

En stor trussel for kulturminnene er den kraftige gjengroingen av kulturlandskapet. På samtlige gamle gårder i landskapsvernområdet hvor det tidligere har vært slått og beitet, er det nå svært vanskelig å finne igjen kulturminnene. Slik situasjonen er i dag, er kulturminnene kun synlig noen uker tidlig på våren. Vi har foreslått beiting i de mest verdifulle kulturmiljøene.

Ingen områder i landskapsvernområdet er endelig avklart i forhold til kulturminneloven § 9. Det vil si at ethvert tiltak, stort eller lite, skal sendes kulturvernmyndigheten (Troms fylkeskommune og Sametinget) for uttalelse. Der tiltaket berører vatn/sjø må det også avklares med marinarknolog ved Tromsø Museum som har ansvaret for kulturminner i sjø og vatn.

1.4 Definisjoner

Kulturminner og kulturmiljø

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter som det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.

Kulturminner fra oldtid og middelalder inntil 1537 er automatisk freda. Samiske kulturminner eldre enn 100 år er også automatisk freda jf lov om kulturminner av 1978 § 4.

Eksempel på kulturminner kan være boplasser, huler med bosettingsspor, og hus- eller kirketufter, hus og byggverk av alle slag, rester eller deler av dem, gårds- og tunanlegg, spor etter åkerbruk av alle slag som rydningsrøyser, veiter og pløyespor, gjerder og innhengninger, jakt- og fiskeinnretninger, båtstøer og båttopptrekk, gravminner av ethvert slag, enkeltvis eller i felt, kirkegårder og deres innhengninger, steinsettinger m.m.

Samiske kulturminner kan for eksempel være hustufter, gammetufter, teltboplasser (synlig som et steinsatt ildsted), ulike typer anlegg brukt ved jakt, fangst, fiske, reindrift eller husdyrhold, graver, offerplasser eller steder det knytter seg sagn til.

Med kulturmiljø menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

Bygningsmiljø

Et bygningsmiljø består av en eller flere bygninger som sammen med omgivelse utgjør et miljø der bygningen/ene utgjør en viktig faktor. Begrepet bygningsmiljø brukes oftest i forbindelse med verneverdige bygningsmiljø.

Bygningsmiljø Hersøya

1.5 Verdier

Kulturminner og kulturmiljø utgjør sammen med naturressursene, hovedelementene i ei samla miljø- og ressursforvaltning. Retningslinjene for forvaltning av kulturminnene og kulturmiljø går ut på at **mangfoldet** av kulturmiljø og kulturminner skal tas vare på og at et **representativt utvalg** skal prioriteres for vern. Grunnlaget for å ta vare på kulturminner og kulturmiljø er at de har verdi som kilde til kunnskap, som grunnlag for opplevelse og som bruksressurs.

I landskapsvernområdet vil vi beskrive de ulike kulturmiljøene, gi en verdivurdering og komme med anbefalinger i forhold til skjøtsel og hensyn. Vi vil ikke dele dem inn i kategorier, men til slutt vil vi vise til et utvalg av kulturmiljøer som vi mener innehar mange kvaliteter som en må verne godt om.

Der vi vurderer at et sted utgjør et verdifullt kulturmiljø, er dette beskrevet og også avgrenset på kart. Det samme gjelder bygningsmiljø. Et bygningsmiljø kan avgrenses alene, eller være en del av et verdifullt kulturmiljø. Dette vil gå frem av kartframstillinga.

Vi har valgt å bruke verdikriterier fra rettledning (veiledning) for konsekvensutredninger utarbeidet av Riksantikvaren. Denne danner grunnlag for våre faglige vurderinger av de ulike kulturmiljøene i landskapsvernområdet.

Representativitet: Sikre et utvalg som best representerer verdiene en vil ta vare på. Utvalget må vise bredden av spor etter menneskers liv og levemåte, der ulike tidsperioder, funksjoner, sosiale og etniske grupper er representert.

Sammenheng og miljø: Det å ta vare på sammenhengen mellom kulturminnene og naturgrunnlaget gir mer kunnskap og opplevelse en det enkelte element for seg.

Autentisitet er det ekte eller opphavelige og blir relatert til en bestemt periode, en bestemt funksjon m.m.

Arkitektonisk og kunstnerisk kvalitet gir kulturminnet verdi, enten det gjelder et byggverk fra 1900-tallet eller en godt markert tuft fra jernalderen.

Identitet og symbol. Kulturminner og kulturmiljø kan være viktig for ulike deler av folket, for et bestemt lokalsamfunn eller for en region. Kulturminnet kan knyttes til konkrete handlinger, personer eller til en tradisjon om bruken av området.

Fysisk tilstand sier noe om “helsa til kulturminnet”. Herunder kommer vår vurdering om hvordan kulturminnet bør forvaltes etter den tilstand det er i.

Når det gjelder råd om skjøtsel og hensyn har vi lagt til grunn helheten av de ulike kvalitetene det enkelte kulturmiljø har. En viktig faktor som vi også har vurdert er sårbarheten og tålegrensen til det enkelte kulturminnet. Noen kulturminner er robuste og tåler å bli tilrettelagt, andre har svært liten tålegrense i forhold til ferdsel.

1.6 Metode/utstyr

Deltakere i arbeidet har vært: Troms fylkeskommune: Ragnhild Myrstad (prosjektleder), Dag Magnus Andreasen (arkeologi, oppmåling og kart), Randi Ødegård (bygningvern) Fra Sametinget har Oddleif Mikkelsen deltatt på feltarbeidet og Inga Marlene Bruun har deltatt i felt og kommet med innspill til rapport.

Logistikken har vi løst med god hjelp fra Kystvakta (KV Heimdal), Statens naturoppsyn i Troms v/Jon Ove Sceie og lokal skysskar Asle Cebakk, Hansnes.

Før feltarbeidet startet, ble det gjort søk i arkiv (Topografisk arkiv på Tromsø Museum, Sefrak-registeret), databaser (Askeladden), notater (Håvard Dahl Brattrein) og Karlsøy bygdebok, samt folketellinger og Friis etnografiske kart, begge de to siste fra siste del av 1800-tallet. I folketellingene ser det ut til at avstamning var det avgjørende, mens Friis baserte seg på språk for å bestemme etnisitet.

Under feltarbeidet gjorde vi søk i landskapet og prøvde å identifisere de gamle registreringene. Flere av de eldre registreringene var av varierende kvalitet. På mange av lokalitetene mangler det stedsbeskrivelser som gjør at det er vanskelig å finne frem til de ulike registreringene. Noen ganger var det foretatt dobbel og tredobbel registrering av samme kulturminnefelt. Dette kommer av at det har vært forskjellige folk ute i felt og gjort registreringer til ulik tid og med ulikt blikk for kulturminner. Vi har ryddet opp i registreringene og kvalitetssikret opplysningene i "Askeladden". Der det finnes skisser, har vi også lagt disse inn i "Askeladden".

Når det gjelder registreringen av bygninger, var de fleste husene ikke tidligere registrert i SEFRAK-registeret. Bygningene som har verneverdi er målt opp og dokumentert med foto. Der vi har truffet på folk på gårdene, har vi brukt disse som informanter. Dette gjelder Hersøya og Nordgrøtøy.

I innsamlingsarbeidet har vi benyttet PDA som er en liten håndholdt datamaskin som er koblet til GPS. Opplysninger om objektet blir lagt inn og kulturminnet blir kartfestet med en nøyaktighet på ± 5 meter.

1.7 Begrensninger

Det ble ikke tid til å forta prøvestikking for å avdekke spor som ikke synlig på overflaten. Dette gjelder spesielt for kulturminner fra eldre og yngre steinalder. I gjennomgangen av de ulike kulturmiljøene vil vi peke ut områder som etter vår vurdering har et potensial for funn fra disse periodene.

Vi har prioritert de kystnære områdene der man opplever at det er mest behov for kartlegging i forhold til forespørsel om tiltak. Dalførene og områder rundt elver og vatn er derfor ikke undersøkt. Heller ikke gamle ferdselsveger og fjellområdene.

Her kan det være mange kulturminner som vi ikke har oversikt over i dag. Vi har heller ikke registrert de ulike sjømerkene som finnes i landskapsvernområdet.

I samråd med miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen ble vi enig om å prioritere Hersøya og strekningen Bårset via Rødgammen til Norskarvågen på Nordkvaløya. Det var noen områder vi ikke fikk anledning til å oppsøke. Det gjelder Storhattøya, Bukkhattøya, hele landskapsvernområdet på Rebbenesøya, vestsida av Andammen og deler av vestsida av Grøtøya og Hermannsfjorden på Nordkvaløya.

Marinarkeologien er ikke avklart i området. Det vil si at alle tiltak som skal gjøres i sjø/vatn, må avklares i forhold til marinarkeolog ved Tromsø Museum som er rette myndighet i forhold til kulturminner under vann.

Når det gjelder bygninger, har vi foretatt en registrering av husene slik de fremstår i dag. Der vi ikke har nøyaktige opplysninger om bygningsår, har vi foretatt ei vurdering ut fra synlige ytre former og bygningsdetaljer.

Der vi har informasjon om samisk bosetting har vi benyttet dette når vi har vurdert verneverdi av de mange tuftefeltene fra nyere tid. Det kan hende at det er flere av tuftene fra nyere tid som kan komme inn under denne kategorien. Her mangler vi dokumentasjon. Er tuftene eldre enn 100 år og kan defineres som samiske, er de automatisk freda kulturminner.

Registrering av tuft på Sørgrøtøya

2 DE ULIKE TIDSPERIODENE

2.1 Istida

Spor etter mennesker på Nordkalotten finner vi først etter slutten av siste istid. Denne istida startet for ca. 70 000 år siden og sluttet for ca. 12 000 år siden. Isbreen som da dekket store landområder hadde sitt sentrum rundt Bottenviken. Som følge av at de enorme ismassene trykket jordskorpa ned, har vi etter isens smelting hatt ei landheving. Landhevinga var kraftigst de første tusenårene etter nedsmeltingen, og har vært størst i innlandet på grunn av nærhet til ismassenes sentrum. Nedsmelting av isbreer og smelting i polarområdene har tidvis ført til at havstigningen har vært like stor som landhevingen. Dette har ført til at havet har stått og skyllet mot land i samme høyde over lengre tid. På denne måten har større og mindre strandvoller blitt dannet.

2.2 Eldre steinalder (ca. 12 000 – 4500 f.Kr.)

Perioden vi kaller eldre steinalder, strekker seg fra pionerbosettinga, da de første menneskene tok landet i bruk for rundt 11-12 000 år siden og frem til omlag 4500 før Kristi fødsel. På grunn av den kraftige landhevingen de første tusenårene etter siste istid, kan vi i dette området regne med å finne spor etter de første bosetterne opp mot 10-30 m.o.h. avhengig om det er ytterkyst eller fjordstrøk.

Sporene etter disse menneskene er ofte svært vanskelige å få øye på og kan ligge skjult under markoverflata. Teknologisk var dette svært avanserte mennesker som hadde redskaper av harde bergarter, tre og bein for fangst av både landpattedyr og sjøpattedyr, fisk og fugl. På værutsatte knauser, hvor vegetasjonen ikke får så godt feste, kan man finne etterlatenskaper fra disse menneskenes aktiviteter i form av steinavslag etter redskapsproduksjon. Det er ikke funnet spor etter denne fasen i landskapsvernområdet. Flere steder har et potensial for funn fra denne perioden.

2.3 Yngre steinalder (4500 – 1800 f. Kr)

Perioden som kalles yngre steinalder, strekker seg fra år 4500 og frem til år 1800 før Kristi fødsel. På grunn av landhevingen ligger disse boplassene mellom fem og femten m.o.h. avhengig om det er ytterkyst eller fjord.

I denne fasen har man andre steder sett at menneskene begynner med husdyrhold ved siden av å høste av de mange ressursene som naturen har hatt å tilby, både til lands og til vanns. Sporene vi finner i landskapet etter disse menneskene kan være i form av hustuffer og groper i bakken. Det har ikke vært gjort arkeologiske utgravninger av lokaliteter fra denne perioden innenfor landskapsvernområdet. Levningene ligger derfor som urørte kunnskapsbanker for fremtidige generasjoner. Innenfor området finnes det flere spor fra denne perioden.

Hustuft fra yngre steinalder i Nordskar, Nordkvaløya

2.4 Tidlig metalltid (1800 f. Kr – Kr.F.)

Perioden etter steinalderen har i Nord-Norge fått betegnelsen *tidlig metalltid*, og strekker seg fra år 1800 før Kristus og frem til Kristi fødsel. Med tanke på landheving etter siste istid kan en regne med å finne bosettingsspor fra tidlig metalltid i dette området mellom fem og ti meter over dagens havnivå.

I denne perioden blir husene mindre og lettere. Dette kan ha sammenheng med mindre bofasthet som følge av sesongvise flyttinger mellom ytterkyst og innland.

Mot slutten av perioden introduseres to nye faktorer, jern og korn som kan ha ført til store økonomiske og sosiale endringer over forholdsvis kort tid. Helt nord på Nordkvaløya, i Faulbergvika, er det datert hustufter fra denne perioden.

2.5 Jernalder (Kr.f. – 1066 e. Kr)

Jernalderen strekker seg i tid fra Kristi fødsel og frem til år 1066. Gjennom hele jernalderen blir jordbruket stadig mer utbredt, med hovedbasis i husdyrhold. Med husdyrholdet fulgte en større grad av bofasthet. Attraktive områder å bosette seg på var steder med god tilgang til beitemark og hvor man kunne så korn. Dette er stort sett de samme områdene som i nyere tid er brukt til jordbruk og bosetting. Mange av sporene fra jernalderen er på denne måten blitt pløyd bort og fjernet. I enkelte utmarksområder kan vi i imidlertid fortsatt finne kraftig markerte hustufter etter jernalderhus.

Havets ressurser har imidlertid fortsatt stått sentralt, og begrepet *fiskarbonden* kan nok med rette brukes om de menneskene som levde her da.

Den mest synlige og utbredte kulturminnekategorien i dette området er imidlertid jernaldergravene. Gravskikken synes å være nokså variert. En gravskikk var å grave

den døde ned i jorda under flat mark. Dette er en type graver som ikke er synlige på overflaten, og de vi kjenner til, har blitt oppdaget ved tilfeldigheter. Gravhauger og gravrøyser er imidlertid lette å få øye på, og fremstår som små eller større forhøyninger i terrenget. Nordgrensen for det norrøne samfunnet i jernalderen ligger i landskapsvernområdet. De eldste sporene for bl.a. eldre jernalder er funnet i Breidvika på Nordkvaløya.

2.6 Middelalder (1066 – 1536 e.Kr.)

Middelalderen strekker seg fra år 1066 og frem til reformasjonen i 1536. Gårdshaugene har ofte datering fra middelalderen, og de er det flere av i landskapsvernområdet.

Dannelsen av selve gårdshaugen kan være et resultat av at de forskjellige husene hadde stått i det samme området over en lang periode. Gårdshaugen vokste i tykkelse, og etter flere hundre år med bosetting på samme sted, dannes en forhøyning av svært kompliserte sammensetninger, såkalte *kulturlag*, hovedsakelig bestående av bygningsrester, avfall og gjødsel.

Gårdshaugen i Rødgammen, Nordkvaløya ligger på høyden mellom de to naustene

Katolisismen, som var rådende trosretning før reformasjonen, stilte strenge krav om fasteperioder da det kun var tillatt å spise fisk. På bakgrunn av dette fikk den nordnorske tørrfiskproduksjonen en sentral plass i en ny og voksende markedsøkonomi. Fiskeværbosettingen i Nordskar, Steikarvik, Ryten og Flatvær er eksempler på steder hvor mange fiskere var samlet for å utnytte ressursene på fiskebankene utenfor.

På midten av 1300-tallet herjet Svartedauden landet, og flere gårder ble da forlatt. Finnsulgården på østsiden av Nordkvaløya skal ha vært en slik ødegård.

Overgangen fra jernalder til middelalder representerer også overgang fra hedendom til kristendom. Ved overgangen til kristendom endret også gravskikken seg. Det ble da vanlig å gravlegge den døde i trekister under flat mark, slik gravskikken fortsatt er i dag. I følge tradisjonen skal det ha vært to kirker i området. Ei i Steikarvika på Nordkvaløya og ei i Nordskarvågen.

2.7 Nyere tid (fra 1536 e.Kr.)

Gårdsstrukturen som dannes i middelalderen er i stor grad den samme vi kjenner til i historisk tid. Det typiske gårdstunet utviklet seg enkelte steder til bygder og små tettsteder.

Kystkulturen viser seg i sin bredde fra fiskeværerne på øyer og holmer, enkeltbruket og til de gamle handelsstedene. I vårt område har f.eks Rødgammen vært et viktig handelssted med gjestgiveribevilgning. Her finnes også kombinasjonsdrift mellom jordbruk og fiske. Innenfor landskapsvernområdet ser vi at det er noen gårder som spesielt har utnyttet egg- og dunværerne, bl.a. Måsvær. Vi vet også at det var noen gårder som satset på oppdrett av mink i nyere tid.

Industri i stor skala finnes ikke i landskapsvernområdet. I Laukvika har det vært et fiskemottak som var i drift til 1980-tallet.

Generelt kan man si at bygninger som er bygget tidligere enn år 1900 er å betrakte som verneverdige. I Nord-Troms har også bygninger før 1945 en høy verdi. Litt lengre nord og øst ble alle bygninger brent under siste verdenskrig, derfor står disse husene i en særklasse.

2.8 Samisk bosetting

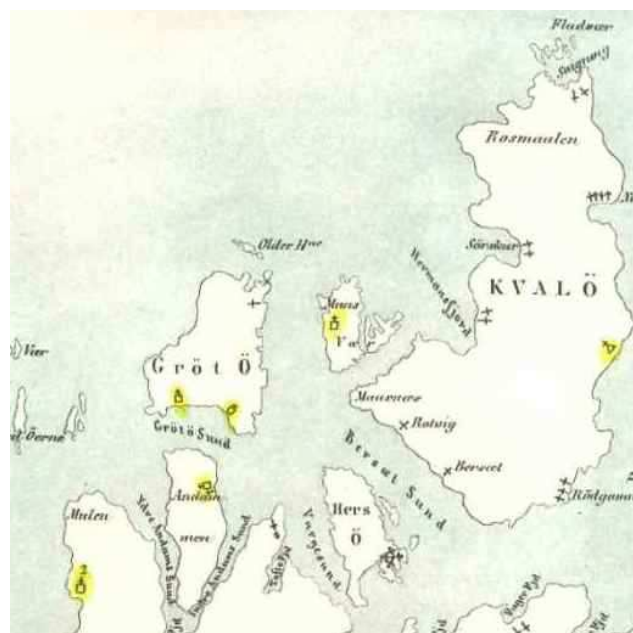
Innenfor Fala og Ribbanašše/Nord-Kvaløy og Rebbenesøy landskapsvernområde er det spor etter samisk tilstedeværelse, bosetting og bruk fra langt tilbake i tid og frem til nåtid. Noen av disse ble registrert under feltarbeidet sommeren og høsten 2008. De registrerte samiske kulturminnene vitner om et stort tidsspenn og variert aktivitet.

Historiske dokumenter og kulturminner er de viktigste kunnskapskildene for å spore fortidens mennesker og deres virksomhet. Samekulturen har vært en skriftløs kultur og dokumenter som omtaler samene og deres oppholdssteder er derfor fåtallige. Tradisjonelt har samisk kultur vært grunnet på reindrif, jakt, fangst, fiske og handel. Livsstilen var i mange tilfeller nomadisk og man beveget seg over store områder. Byggeskikken var basert på materialer som treverk, never og torv i tillegg til telt.

Redskapene var på grunn av den omreisende livsførselen begrenset til det nødvendige, også disse laget av lett forgjengelige materialer. Det ble med andre

ord gjort få inngrep i naturen og man etterlot seg få spor. I dag kan det dermed være vanskelig å se restene etter samiske boplasser og aktivitet. Ved registrering og klassifisering av samiske kulturminner må forhold som beliggenhet, stedsnavn, topografi, vegetasjon og omkringliggende fortidslevninger tas med i vurderingen.

Innenfor landskapsvernområdet er mange av de samiske kulturminnene levninger etter den sjøsamiske befolkningen. Området har imidlertid også vært brukt av reindriftsamiske grupper i tillegg til at man finner samiske fornminner med datering langt tilbake i tid. Det skal derfor presiseres at de registrerte kulturminnene neppe kan knyttes til en homogen samisk befolkning, men ulike grupperinger med ulik livsførsel, bosettingsmønster, språk og tradisjoner, samt med variasjon over tid. Samiske stedsnavn, der de er kjent, oppgis i teksten sammen med de norske.

Til venstre: Friis-kart fra 1890. Til høyre: Friis-kart fra 1861. Samisk bosetting markert med gult. (Deler av landskapsvernområdet er dessverre ikke med i kartverket fra 1890).

2.9 Samiske kulturminner

På befaringene er det blitt registrert flere spor etter samisk bosetting. Ved Andamssanden på nordøstsida av Addis/Andammen ble det registrert flere hustuffer og gammetuffer. En gammetuft ble også funnet i Klubbevika øst på Fala/Nord-Kvaløya. I nærheten av denne ble det også registrert ei grop med uklar funksjon. Dersom man ser den i forbindelse med gammetufta, er det ikke utenkelig at det kan være snakk om en melkegrop. Disse ble brukt til oppbevaring av melk til bruk utenom melkesesongen. På Arsa/Hersøya ved Haugland og Skogheim er det registrert hustuffer med syllsteinsmur og en nausttuff. Disse er av nyere dato, men eldre enn 100 år, trolig med samisk opphav og dermed automatisk freda. På sørvestsida av Bønnes på Rifta/Grøtøya ligger også et samisk bosettingsmiljø. Skriftlige kilder viser at det på gården bodde en samisk familie på midten av 1800-

tallet. Småbruket må ansees som et samisk kulturmiljø med tidsdybde tilbake til middelalderen.

Trolig samisk offestein i Kobbevågen sett fra to vinkler, Grøtøya

3 PRESENTASJON AV DE ULIKE KULTURMILJØENE, ØY FOR ØY

3.1 HERSØYA GNR.16

Hersøya ligger i sundet mellom Nordkvaløya i nordøst og Rebbenesøya i sørvest. Hersøya har fire gårder i nyere tid. På sørvestsida ligger Haugland, Hersøya på sørøstsida, Skogheim på østsida og Hersøygård på nordvestsida. Øya har mye myrlandskap, og det finnes mange spor etter torvuttak på flere steder på øya. Vi gir en felles verdivurdering av hele Hersøya til slutt.

3.1.1 Haugland gnr. 16/2

Det står rester etter et småbruk på stedet. Det er fint oppmurte høge rydningsrøyser på jordene sør for bebyggelsen. Jorda rundt bebyggelsen er dyrket opp og preges nå av ildtuer og høg vegetasjon. Fra nyere tid ble det registrert to hustufter av Sametinget. Disse ligger litt øst for dagen bebyggelse. 1 km nord for Haugland er det funnet ei åre som er datert til eldre jernalder. Denne ble funnet i ei myr 10-15 m.o.h. i forbindelse med hyttebygging. Når man går med båt i det sørlige området mellom de mange små holmene og øyene, ser man mange sjømerker og varder som er satt ned for å merke farbar lei.

Småbruket har bestått av et våningshus fra 1920-tallet, to sjåer og naust. Våningshuset er under renovering, men resten av bygningene er preget av sterkt forfall. Det ble registrert flere grunnmurer etter fjøs og evt. eldre våningshus fra nyere tid rundt eksisterende bygninger.

3.1.2 Hersøya gnr.16/1

Det står et godt vedlikeholdt våningshus og et naust på stedet. Naustet er bygd på i volum og ser ut til å også ha en funksjon som fritidsbolig. Her har det også stått en stor fjøsbygning og dessuten en liten sommarfjøs på høyden sørøst for gården. I dag er det bare tuftene igjen etter disse.

Våningshuset er fra 1920-tallet, og det kan den eldste delen av naustet også være. Påbyggingen av naustet som trolig er en hytte, er sannsynligvis fra 1960-tallet.

3.1.3 Skogheim gnr. 16/5

På Skogheim er det tidligere levert inn svært mange funn fra et potetland bak gården til Tromsø Museum. Det dreier seg om en boplass fra yngre steinalder med mange redskaper (store kniver, økser, spydspisser, mulig spillebrikke, pilspiss). De fleste gjenstandene var av skifer, men det ble også funnet en kjerne av flint. Vi fant potetlandet og kartfestet det. Det ligger på ca. 12 m.o.h.

Litt lengre sør for Skogheim ble det registrert ei hustuft og ei nausttuft. Dette er sannsynligvis rester etter samisk bosetting som er eldre enn 100 år og som må betraktes som automatisk freda.

I dag står det et eldre lite småbruk på gnr 16/5 trolig fra 1930-tallet med våningshus, to uthus og naust. Naust og et av uthusene kan være fra tidlig 1900-tallet. Etter fjøset er det kun en støpt grunnmur igjen.

3.1.4 Hersøygård gnr.16/3 og 16/4

Fra Hersøygård er det levert inn to skifergjenstander som er funnet i marka. Bak dagens bebyggelse ligger det en markert strandterrasse som tidligere er benyttet til potetland og grasproduksjon. Sannsynligvis er funnene gjort her. Det er et stort potensial for å finne spor etter steinalder langsetter hele strandterrassen.

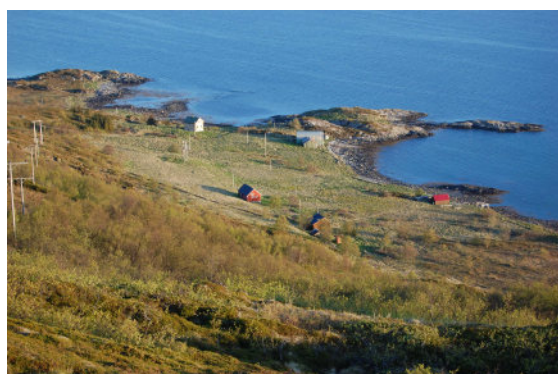
Det ble registrert ei lang tuft med gavl mot sjøen på jorda nedenfor bebyggelsen i grensen mellom gnr. 16/3 og 16/4. Trolig er dette et hus fra middelalderen/nyere tid. På terrassen rett ovenfor ble det registrert ei gammetuft ved siden av et nyere fjøs. Nedenfor det sørligste bruket (gnr. 16/4) og sjøen, mellom to bergknatter er det registrert en gårdshaug som er tidligere undersøkt. Det kan se ut som om støene som i dag er synlige, kan ha forbindelse med gårdshaugen.

Litt lengre sør for bebyggelsen, på et jorde som kalles Ludvigjorda (gnr.16/1), ble det registrert to rektangulære hustufter og ei nausttuft. Litt lengre sør er det flere båtstøer som kan være gamle. Det er flere rydningsrøyser på Ludvigjorda som kan være fra middelalder eller nyere tid. Områdene lengre sør for Hersøygård har fine strandterrasser som har potensial for funn fra steinalder (strekningen Hersøygård-Bernskogstranda).

Hersøygård består av to gårdsanlegg. På gnr. 16/4 ligger et våningshus i støpt betong, et båtbyggeri og to uthus, ett delvis sammenrast. Dette anlegget er trolig fra 1960-tallet.

På gnr.16/3 ligger et våningshus trolig fra 1920, en fjøs fra 1950-tallet og ei eldre lita stue som er flyttet fra området bak eksiterende naust.

Da vi gikk fra Hersøygård rundt nordspissen til Skogheim som ligger på østsiden, registrerte vi to fritidsboliger, ei lita hytte/bu og trolig en sammenrast torvsjø og mange torvuttak. Vi så ikke synlige spor etter eldre bosetting på denne turen.

Bygningsmiljø på Hersøygård, Hersøya

Verdier

Hersøya har spor etter bosetting fra steinalder og frem til i dag som gir stor tidsdybde og kontinuitet i bosettingshistorien. Funnet på Skogheim er et av de rikeste funnene fra yngre steinalder som vi kjenner i dette området. Det viser variasjon i ulike redskapstyper og i fargevalg av råstoffet skifer. Også på Hersøygård er det funnet redskaper i skifer. Det er gjort et svært sjeldent funn av ei åre i Tynnbandvika sør på øya. Dette funnet er datert til eldre jernalder og viser at de mange myrområdene på Hersøya kan inneholde mange skatter. Gårdshaugen på Hersøygård ligger på samme sted som bebyggelsen i dag og har datering tilbake til middelalderen. Her har det nok vært brukbar landing for å komme i land med båtene. Fra nyere tid finnes enkelte gammetufter og tufter fra 1800-1900-tallet. Der det har vært tidligere gårdsbruk, er jordene i dag sterkt overgrodd av ildtuer. Tufter og strukturer er vanskelig å identifisere annet enn tidlig vår.

Bebyggelse

Hersøygård: Gårdsanlegget i nord er et anlegg som har forandret seg gjennom tiden. Noe er ganske autentisk og noe endret og flyttet. Båtbyggerianlegget og betongvåningshuset er spesielt og utypisk for området.

Hersøya: Våningshuset er forholdsvis inntakt, men er hardt restaurert.

Skogheim: Gårdsanlegget er fremdeles leselig, mens hovedhuset har endret karakter fra opprinnelig stilart.

Haukland: Våningshuset er så mye endret at stilart fra 1920 knapt er synlig.

Forslag til skjøtsel og hensyn

Beiting av jordene på de gamle småbrukene kan anbefales. Da vil tuftene og strukturene komme bedre frem. På Hersøygård er det gjort mange funn av både tufter og løsfunn. Vi anbefaler ikke utbygging på Herøygård, da vi vurderer potensiale for funn som svært stor på jordene og terrassene rundt bebyggelsen.

Råd om bebyggelse

Hersøygård og Hersøy: Eksisterende bebyggelse må ivaretas og istandsettes og ikke endres.

Skogheim og Haukland: Her er bebyggelsen såpass endret at det er lite igjen av de opprinnelige bygningenes form og materialbruk. Uthusene på Haukland bør reddes ved istandsetting.

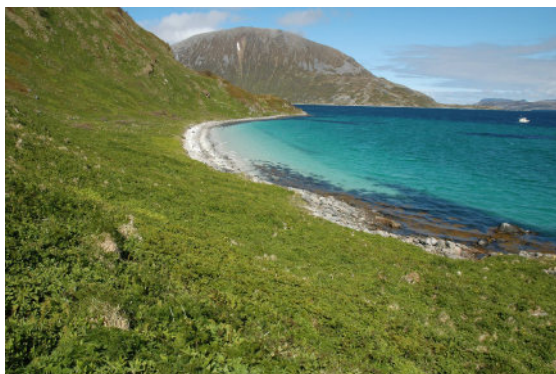
3.2 ANDAMMEN GNR.18

Andammen ligger sørvest i landskapsvernområdet, kilt inn i Rebbenesøya med indre og ytre Andamsfjorden på vest- og østsida av øya. Vestsida er nokså bratt og har ikke det store potensialet for bosetting. Østsida har kun en smal stripe langs land hvor det har vært bosetting.

Det er funnet spor etter yngre steinalder på Andammen. Det er innlevert en spydspiss av grå skifer fra ei torvmyr på østsiden av øya. Det er ikke opplysninger som viser nøyaktig funnsted.

På østsiden av Andammen virker det som den eldste bosettingen er lengst nord på Andamsanden (Sanden). Her er det tufter som sannsynligvis er fra jernalderen. Ei av gammetuftene som er registrert her, er datert til 1195. På Friis' etnologiske kart, kan det se ut som om det også var samisk bosetting her på slutten av 1800-tallet. Ut fra dette kan en si at samtlige av tuftene på Sanden er automatisk freda.

På de andre stedene lenger sør på østsiden ble det funnet flere små tuftegrupper fra middelalder og frem til nyere tid. Ildtuer og annen vegetasjon gjør det vanskelig å finne igjen tuftene som ble registrert for flere tiår siden. På Andammens østside skal det ha bodd folk helt til utpå 1900-tallet. I dag er det ingen stående bebyggelse her, kun sporene etter de som levde og drev fangst og fiske her ute. Det skal visnok være ei hytte helt i den sørlige delen av Andammen. Dette området ble ikke synfart.

Andamssanden, Andammen

Detalj fra tuffefelt, Andamssanden

Verdier

Stor tidsdybde (fra steinalder til nyere tid). Stedet er skånet for moderne inngrep og fremstår som autentisk. Her er etnisk mangfold, noe som viser at stedet har vært bebodd av flere folkegrupper samtidig eller til ulik tid. Gjengroing gjør at det er vanskelig å identifisere tuftene. Tuftene er sårbare i forhold til friluftsliv, hvis det blir tent opp et bål i en av tuftene, kan det gjøre stor skade.

Forslag til skjøtsel og hensyn

Hele landstripa bør forbli inngrepsfri. Strekket mellom Sanden og Holmen er full av tufteanlegg fra en lang tidsepoke. Steinmurene fra nyere tid må ikke endres eller fjernes. Man kan ikke hindre folk i å gå i land, men turfolk bør få informasjon om verdiene i området ved at det settes opp skilt. Her ville Sanden være et godt egnet sted.

For å få frem det flotte kulturlandskapet som finnes langs denne kyststripa, anbefales beiting.

3.3 GRØTØY GNR 21 og 22

Grøtøya kommer av ordet *grjot* som betyr stein. Øya har bratte fjell spesielt på vestsiden. Det er nordsida og sørsida som ser ut til å ha vært de mest attraktive stedene å bosette seg på. Unntaket er noen små jakthytter hvor man har utnyttet den korte vegen til matfatet både i havet eller i fjellet. Vi har valgt å dele inn Grøtøya i to kulturmiljø: Bøtneset - Sørgrøtøya og Nordgrøtøya.

3.3.1 SØRGRØTØYA - BØTNESET – GNR. 21/1 og 2

På selve Bøtneset (også kalt Børtneset) er det registrert tre små gravrøyser fra jernalderen. De er ikke store og ruvende, men er anlagt som små steinansamlinger på noen av de høyeste bergknausene oppe på Bøtneset. Det er også gjort et

spennende funn ca. 5 m.o.h. på Bøtneset av ei padleåre og ei tofte i ei myr. Dessverre har vi ikke gode nok opplysninger for å kartfeste dette funnstedet. Det er også uvisst hvor gammel åra er, men den kan være eldre enn jernalderen.

Sørgrøtøya har noen få spredte små hytter som eneste stående bygninger. Ei lita jakthytte står fortsatt i nærmeste vika vest for Bøtneset. Den har vært i bruk for inntil noen tiår siden. Langs den smale stripa land mellom Bøtneset og Sørgrøtøya er det flere gårdsanlegg som viser tufter og tørrmurer etter bolighus, fjøs, små oppbygde veger, uthus, brønn, naust og rydda støer etter trolig 1700-, 1800- og 1900-tallsbebyggelse. Det er tydelige støer og også spor etter åkrer hvor man har dyrket potet og kanskje grønnsaker. Disse åkrene er inngjerdet av høge torvgjerder som beskyttelse for vær og vind. Her er ingen moderne inngrep og landskapet er slik som det var da det ble fraflyttet.

På etnologiske kart er Peragården merket av med samisk bosetting. I tegnforklaringen står det at det har bodd "*Lappefamilier, boende i tømrede Huse med eller uden saadant Kjendskab til Norsk eller Finsk*" (Friis 1861). Det betyr at gårdsanlegget i Peragården sannsynligvis er automatisk freda. Her er det flere tydelige syllsteinsmurer som har hatt tømmerhus. Det er flere små gårdsanlegg langsetter strandsonen mot gårdshaugen på Sørgrøtøya.

Fjøsruin og jaktbu på Bøtneset, Grøtøya

Restene etter tidligere bosetting er intakte kulturmiljøer som sier mye om næringsgrunnlaget og bosetningsmønsteret på ytterkysten. Disse kulturmiljøene er derfor svært gode kilder til den siste bosetninga på sørsida av Grøtøya.

På Sørgrøtøy er det en gårdshaug som har bunndatering fra siste del av jernalderen. Lokaliteten der gårdshaugen ligger har flere bosettingsfaser. Gårdshaugen og rester etter 1800- og 1900- tallet gir denne lokaliteten stor tidsdybde. På Friiskartet fra 1861 står det markert samisk bosetting nær gårdshaugen på Sørgrøtøy. Dette kan bety at også deler av den nyere tids tufter rundt gårdshaugen, eldre enn 100 år, er automatisk freda.

Stående byggverk: Lita jakthytte i første vika vest for Bøtneset (gnr. 21/2). Vest for Sørgrøtøya er det også to små hytter på Jektholmen.

Oppmurt veg og rydda stø i vika vest for Bøtneset, Grøtøya

Verdier

Kulturmiljøet er typisk for regionen, men samtidig er den stedstypisk. Få andre steder i landskapsvernområdet er sporene så tydelige som i denne delen av Grøtøya. Området er uendret etter siste bruker på 1940-tallet og er lite påvirket i ettertid. Kulturmiljøet fremstår som svært autentisk. Området viser lang kontinuitet i bruk og bosetting, har et stort kunnskapspotensiale som sammenhengende kulturmiljø, og viser stort kulturhistorisk/etnisk mangfold (representerer både samisk, norrøn og nyere tids utvikling).

Den historiske lesbarheten er god og innehar et pedagogisk formidlingspotensiale. Opplevelsesverdien er meget høy.

Kulturmiljøet her er sårbart for enhver endring, og etter vår vurdering vil det ikke tåle noen form for utbygging hvis en vil sikre de verdiene som er her. Gjengroing er et problem. Det er ingen dyr som beiter her på øya og ildtuene er i ferd med å ta over kulturlandskapet.

Råd om skjøtsel og hensyn

Vi fraråder enhver form for utbygging på strekket mellom Bøtneset og Sørgrøtøy.

Stående byggverk: Liten jakthytte vest for Bøtneset bør istandsettes og vedlikeholdes. Jaktbua må ikke utvides, men beholde sitt særpreg. Dette gjelder også for de to hyttene på Jektholmen.

3.3.2 NORDGRØTØYA GNR. 22/2

Nordgrøtøya er det eneste stedet i landskapsvernområdet som har fast bosetting av en person i 2008. Her er egen vindmølle, eget vannanlegg, naust/verksted, båtslipp, stø og brygge. Våningshuset er trolig fra 1950. Bak huset ligger tørrmurer etter en fjøs.

Den første gårdshaugen ligger ikke langt fra dagens bebyggelse. Her har det vært utgravninger som viste at det har bodd folk på plassen fra middelalder til nyere tid.

Den andre gårdshaugen ligger i den nordøstre delen av vika. Denne gårdshaugen har flere synlige tufter i overflaten, to støer og åkerlapper. Denne gårdshaugen har i nyere tid blitt kalt Johan Henrik Heimen. Her er det svært mye ildtuer som gjør det vanskelig å finne tuftene igjen.

Det er også et interessant gårdsanlegg fra nyere tid på den andre sida av vika der dagens bebyggelse ligger. Her finner vi to støer og restene etter ei egnebu hvor tørrmurene står igjen.

Øst for disse ligger et lite eide med flere tuftestrukturer fra nyere tid etter hus og fjøs med pipe i støpt betong inni og synlige tørrmurer. Sannsynligvis er dette rester etter bosetting på 1900- tallet. På dette eidet er det flere forhøyninger som kan være rester etter bygninger. Her skal siste bruker ha bodd til ca. 1950-tallet.

Vi fikk opplysninger om at det skal være ledegjerder i fjellet. Disse ble det ikke anledning til å kontrollregistrere.

KOBBEVÅGEN gnr. 22/1

Det er registrert to steinaldertufter i Kobbevågen som ligger på nordøstsiden av Grøtøya. Tuftene er ikke godt synlig og markerer seg som svake forsenkninger i strandvollen. De er registrert på nordenden av den første strandvollen og ligger ca. 8-10 meter fra jakthytta som står her. Tuftene ligger på sørsida av bekk/elv. Det ble registrert skade på den ene av tuftene ved at det er gravd ut en potetåker i nordenden av den ene tufta.

En mulig samisk offerstein ble registrert på nordsida av Kobbevågen. Fire store steiner står sammen og lager en karakteristisk steinformasjon. Her lå det et synlig bein under den ene steinen. Vi har ikke informasjon om det er knyttet tro eller tradisjon til denne.

Verdier

Kulturmiljøet på Nordgrøtøya viser spor etter ei fast bosetning som har drevet med fiske og fangst i kombinasjon med husdyrhold og litt åkerdyrking. Det er mange historier herfra som sier at dette var en tøff boplass. Noen har bodd her en tid, andre har forlatt stedet etter noen sesonger. Jaktbuene fra nyere tid og muligens også steinaldertufter i Kobbevika viser at Nordgrøtøya har lang tradisjon på å være brukt som jakt- og fiskebase. Fiske har naturligvis vært hovednæringen, men man har også prøvd andre næringer. Her har man også benyttet seg av fangst av sjøpattedyr og jakt i fjellet og eggssanking. På noen av tuftene fra nyere tid i området kan man navngi hvem som var siste bruker.

Kulturminnene i dette kulturmiljøet viser stor tidsdybde fra steinalder og bosetting frem til i dag. Gårdshaugene og nyere tids kulturminner har en pedagogisk verdi

ved at de er tydelig i landskapet. Især kulturminnene fra nyere tid gir et visuelt godt bilde bosettingen på 1800- og 1900-tallet.

På tidligere gårdsanlegget på Nordgrøtøya, er det nå våningshus, naust, verksted og kai som står i dag. Kulturminnene gir og viser et kulturhistorisk mangfold og opplevelsesverdien er høy. Området har stort sett vært forskånet for moderne inngrep og kan oppfattes som et autentisk kulturmiljø. Det at det enda bor folk på Nordgrøtøy gir en kontinuitet i bosettingshistorien som alle de andre stedene i landskapsvernområdet har mistet.

Et stort problem er gjengroing, dette gjelder spesielt områdene på og rundt gårdshaugene. Sporene etter bosetting er kun synlig tidlig på våren eller sent på høsten.

Steinaldertuftene i Kobbevika er de eneste som vi kjenner til på Grøtøya. Den markante steinformasjonen har sannsynligvis hatt betydning som offersted og vært en viktig markør i landskapet gjennom tid. Flere av lokalitetene har et potensial for funn etter både yngre- og eldre steinalderlokaliteter. Det gjelder især Nordgrøtøya men også områdene på østsiden av Grøtøya har lovende strandterrasser for steinalderlokaliteter.

Forslag til skjøtsel og hensyn

Vi foreslår beite i de gjengrodde områdene for å få frem strukturene etter bosetting.

Når det gjelder skaden på steinaldertufta i Kobbevika må det sendes informasjon til grunneier/bruker om kulturminnene. Inngrep må opphøre.

Etter vår vurdering vil en eventuell fritidsbebyggelse komme i konflikt med kvalitetene i kulturmiljøet. Derfor fraråder vi nybygg både på Nordgrøtøya og Kobbevågen.

Det er verdifullt at det bor mennesker her ute som kan passe på dyreliv og kulturminner. Når det gjelder bygningsmiljøet på Nordkvaløya anbefaler vi normalt vedlikehold.

Fra kulturmiljøet på Nordgrøtøya.

Noen av kulturminnene er vanskelig å se!

3.4 LILLE MÅSVÆR GNR 24

Det er ikke kjent automatisk freda kulturminner på Lille Måsvær. Men her er potensial for å finne steinalder, tidlig metalltid, jern- og middelalder.

Kobbefangst på 1970-tallet, foto Håvard Dahl Bratrein, Tromsø Museum-Universitetsmuseet

På store Måsvær skal det være forsenkninger i strandvoller, som muligens kan være tidlig metalltid eller steinalder. Denne lokaliteten ligger i naturreservatet og ble ikke oppsøkt.

I Måsvær ligger et helhetlig gårdsanlegg fra 1920-tallet med mange intakte bygninger bestående av våningshus, fjøs, sommerfjøs, naust, dunbu, bu og jordkjeller. Det er flere spor i området etter andre bygninger.

Verdier

Et gårdsanlegg der alle gårdens ulike bygningene ennå står og er forholdsvis intakt. Spesielt her er dunbua som ble brukt i forbindelse med sinking av dun. Den er den eneste i sitt slag som vi kjenner til i Troms. Jordkjelleren er også et spesielt byggverk som er sjelden i regionen.

Bygningsmiljøet på Lille Måsvær, dunbua ligger nærmest naustet, Måsvær

Forslag til skjøtsel og hensyn

Hele gårdsanlegget med alle bygningene må ivaretas og gis et jevnt vedlikehold. To av våningshusets fasader er noe hardt restaurert. De andre bør ikke endres men kun vedlikeholdes. Sommerfjøset og jordkjelleren kan ennå reddes selv om forfallet har kommet langt. De øvrige bygningene bør istandsettes og vedlikeholdes etter antikvariske prinsipper.

3.5 NORDKVALØYA

3.5.1 REKVIKA OG SØRSKARET GNR.23

Rekvika er et spektakulært sted på nordvest siden av Nordkvaløya. På ei smal stripe mellom havet og vatnet bak, ligger det et titalls tufter og strukturer fra ulike tidsepoker. Selv om vi ikke fant sikre spor etter steinalder, har stedet stort potensial for funn fra steinalder på selve strandvollen som er 12000 år gammel, og ved botn av vatnet som ligger rett bak.

Lengst i sør er det registrert 2-3 rektangulære middelaldertufter med gavlen mot havet som har vært undersøkt av arkeologer. Her er det tatt prøvesjakter som viste at veggvollene besto av kvalbein. Like ovenfor er det registrert ei jernaldertuft som skal være datert til 985 e.Kr. Lengst i nord er det registrert ei hellegrop. Hellegroper har form av ovale eller rektangulære forsenkninger og har hellesatt kant og bunn. Trolig har disse blitt brukt til uvinning av tran eller olje fra sjøpattedyr. Dateringsmessing ligger disse mellom år 100 - og 1000 e.Kr. I tillegg til å ha hatt en praktisk og økonomisk funksjon, er hellegropene også tolket som å være markører på samisk tilstedeværelse og territorielle rettigheter. Like ved

hellegrøpa ble det registrert ytterligere groper som kan ha sammenheng med hellegrøpa. Mellom hellegrøpa og middelaldertuftene ligger flere hustuffer fra nyere tid. Enkelte har syllsteinsmur som er synlig og er rester etter bosetting på 1800-1900- tallet.

Rekvika

Registrering av hellegrøp i Rekvikvika

Verdier

Dette er en lokalitet som er spektakulær og unik på mange måter. Kulturminnene som finnes her er sjeldne. Kulturminnene langs strandsonen viser klar sammenheng mellom næringsressursene og kulturmiljø. Her er det tydelig at det er havressursene som har vært de viktigste. Til og med husene har man bygd av kvalbein. Kontinuiteten er tydelig, folk har valgt denne smale landstripen gjennom flere tusen år. Her er ingen moderne inngrep bortsett fra store mengder plast og søppel fra dagens samfunn.

Forslag til skjøtsel og hensyn

Denne lokaliteten må få være urørt av moderne inngrep og her må det ikke åpnes for bygging av noe slag. Her er ingen stående byggverk igjen, men mange tufter. Tuftene er vanskelig å gjenfinne pga høy vegetasjon. Beiting ville få frem strukturene og gjøre kulturmiljøet mer lesbart i landskapet. Vi registrerte at besøkende hadde etablert bålplasser oppå strandvullen. Lokaliteten er sårbar hvis en fjerner stein fra steinstrukturene. Informasjonsskilt om verdiene i området vil være en måte å hindre skade som oppstår fordi folk ikke har kjennskap til verdiene som finnes i dette området. Vi tilrår at denne strandlinjen blir ryddet for skjemmende søppel jevnlig.

SØRSKARET

Det er ikke kjent steinaldertuffer i Sørskarvågen, likevel er det potensial for funn fra både eldre og yngre steinalder både på nordsiden av vågen og inne i botn.

Inne i Sørskarvågen er det registrert en jernaldergård ca 1 km lengre inn i vågen enn den nyeste bebyggelsen. Her er det både registrert hustuffer, nausttuffer og flere små jernalderrøyser.

Det er også opplysninger om at det skal ha vært svært mange gammetufter på nordsiden av vågen (30 stykker). Disse var ikke mulig å identifisere i dag pga svært kraftig og høy vegetasjon. Nede ved sjøen ved innseilinga til Sørskaret er det kjent en sieidi/offerstein. Steinen har det norske navnet "Alteret" hvor fiskerne ofret den største fisken i håp om god fangst. Dette er tidligere blitt tolket inn i en norsk skikk. Offer av denne typen er imidlertid en gammel samisk tradisjon og har klare paralleller til samiske offerskikker andre steder, både ved steiner, hellige fjell og vann, samt offerringer. I samisk tradisjon har vanlige offergaver vært horn og bein av rein, blod og tran samt lever og fett fra kveite. Sieidien i Sørskar hadde flere sprekker, noe som er klassisk for offersteiner. I en av sprekkeene kan man enda se restene av horn eller bein.

Alteret i Sørskarvågen. Detalj av beinoffer til høyre. Begge foto: Inga Marlene Bruun, Sametinget

Lengre inn i Sørskarvågen ligger det på nordsiden en svært markant steinformasjon litt opp fra fjellfoten. Den har det norske navnet "Jikkefrua". Det har ikke vært mulig å finne mer informasjon om steinformasjonen, men det er ikke usannsynlig at også dette er en sieidi. Slike spektakulære steinformasjoner ble i samisk kultur gjerne ansett som hellige. Navnet er også samisk klingende. Når man står ved Jikkefrua, blir "Alteret" påfallende godt synlig i horisonten. Det er ikke umulig at det var en sammenheng mellom disse sieidiene.

På nordsiden av Sørskarvågen skal det ha vært 4-5 gårder og det bodde folk her helt opp til 1970-tallet. Her er flere syllmurer, tufter fra hus og fjøs og småbygninger, potetland og båtstøer langs den smale stripen med land. Der det tidligere har vært gårder, er det i dag høg og kraftig vegetasjon av ildtuer og det er vanskelig å identifisere de ulike strukturene. Det er også spor etter bosetting fra nyere tid innerst i Sørskarvågen, trolig 1800-tall. Her er det både hustufter og nausttufter i strandsonen. Disse tuftene ligger like øst ved der stien fører over til Nordskaret.

Verdier

Stedet viser kontinuitet fra jernalder og frem til 1900-tall. Jernaldergården er sjelden i denne regionen. En rekke tufter og murer fra nyere tid viser at stedet har vært bebodd like inntil vår tid.

Her er samiske kulturminner som viser den samiske tilstedeværelsen. I dag er det ikke mulig å identifisere gammetuftene, men det finnes opplysninger i arkivene om at det skal ha vært et stort antall gammetufter her.

Offersteinene kjenner vi best gjennom den samiske kulturhistorien, men de kan også ha hatt en symbolverdi for flere folkegrupper. De har sannsynligvis hatt en viktig rolle for menneskers følelse av gjenkjennelse og tilhørighet.

Vi vurderer Sørskarvågen som et kulturmiljø med særlig stor verdi.

Forslag til skjøtsel og hensyn

For å få frem sporene i kulturmiljøet er beiting å anbefale. Den høge vegetasjonen på de gamle jordene er i ferd med "gjemme" alt av strukturer. Som følge av de mange kvalitetene disse kulturmiljøene har, vil vi fraråde nybygg på hele nordsiden av Sørskarvågen og Rekvika.

3.5.2 ROTVIKA, MÅSNESET, LAUKVIKA GNR.26

ROTVIKA GNR. 25/1

Ingen kjente automatisk freda kulturminner.

Lengst øst i vika har det stått et rekketun med mange bygninger. Her er flere tufter fra nyere tid som viser restene etter både hus, fjøs og naust. Vi kunne gjenkjenne rester av materiell kultur fra 1950-60 tallet i husrestene etter siste bosetting. Båten og løftingen ligger forlatt i fjæra ved siden av nausttuftene og støene. Oppe i bakkene ved hustuftene ser man enda tydelige spor etter inngjerda potetland og mulig grønnsaksland.

Det er nok en god stund siden denne gården var i drift. Den siste tiden ser det se ut som om stedet blir brukt som fritidsbolig.

Rotvika, Nordkvaløya

Bygninger: Her står i dag et våningshus som kan være fra 1950-tallet. Rett ved ligger to gamle lavfjøsbygninger i rekke, det ene trolig fra bebyggelsen av 1900-tallet. Her er flere ruiner etter våningshus, fjøs og naust som kan være fra tidlig 1900-tallet og fremover. Flere støer var å se i fjæra som vitner og flere gårdsanlegg.

Verdisetting

Det stående bygningene er preget av sterkt forfall. Lavfjøsene er typiske fjøs fra den perioden før man begynte med høyere fjøs/låvemurer og høyere bygninger.

Råd og skjøtsel og hensyn

Lavfjøsbygningene bør istandsettes etter antikvariske prinsipper.

MÅSNESET 25/3

Ingen kjente automatisk freda kulturminner. Men det er potensial for å at det finnes spor etter steinalder på terrassene over bebyggelsen. Her er lovende terrasser og flater hvor det er stor mulighet for at det kan ha vært tidlige bosetting.

Bygninger

Vest i bukta ligger en tradisjonell toromsstue trolig fra 1920/1930-tallet med et nyere tilbygg. I en klynge lenger øst ligger et nytt naust, en ny hytte, et lavfjøs og to sjøbuer. Hytta ligger rett foran lavfjøsset som er fra tidlig 1900-tallet. Nede ved sjøen ligger to buer. Lengst øst i bukta ligger et våningshus trolig fra 1950-tallet.

Bygninger på Måsnes. Nordkvaløya

Lavfjøs, Måsnes, Nordkvaløya

Verdier

Lavfjøsene er en bygningstype som vi ikke har for mange av i Troms.

Råd om skjøtsel og hensyn

Lavfjøsene må istandsettes og vedlikeholdes. Den tillates ikke flyttet. De to små sjøbuenes bør istandsettes.

LAUKVIKA GNR 25/2

Laukvika ligger på nordvestsiden av Nordkvaløya og er et av de stedene på Nordkvaløya som ble sist fraflytta. Spor og bygningsrester etter fiskebruket som ble nedlagt på 1980-tallet er godt synlig. Restene av brygga står enda og det er også en stor oljetank etter aktiviteten her ute. I forbindelse med fiskebruket er det tatt ut en del masse som har skadet kulturminnene i vika.

I Laukvikvær hvor fiskebruket var, er det registrert et stort tuftfelt litt lengre øst for industriområdet. Dette tuftfeltet viser spor etter middelalderbosetting og nyere tid. Det er foretatt utgravninger i dette feltet under Helgøyprosjektet. I dette tuftfeltet ser en også at det er anlagt en gamme i nyere tid oppi ei av middelaldertuftene. Litt øst for husene er det tidligere omtalt en gårdshaug som skal ha hatt synlige tufter. Denne klarte vi ikke å identifisere. Dette stedet ble kalt Laukvik i følge notater fra Håvard Dahl Bratrein 1981.

Oversiktsbilde fra Laukvikvær 1973, Foto: Gustav Rossnes, Tromsø Museum - Universitetsmuseet.

Det er registrert ei hellegrøp i Laukvik, karakterisert som "kjempegrava". Dette er et sannsynligvis et kulturminne fra jernalderen. Det er også registrert flere rektangulære tufter lengre nordøst for nåværende bebyggelse. Disse er sannsynligvis fra middelalderen.

Alle de gamle jordene i Laukvika har kraftig vegetasjon som gjør at det er vanskelig å identifisere tufter og strukturer. Selv i mai når det skulle være maksimale forhold for å finne igjen strukturer er det vanskelig uten skisse og gode kartreferanser.

Bebyggelse

Ute på neset er det rester etter et fiskemottak og brygger 1952. En oljetank står igjen. Inne i bukta ligger et gårdsanlegg fra 1950 tallet bestående av våningshus, fjør, naust og sjøbu. Sjøbua kan være eldre.

Verdier

Tuftefeltet i Laukvikvær er av stor verdi. Her er mange tufter samlet på en smal flate og mange av de har nok vært samtidige. Tuftefeltet viser derfor variasjon i både tid og etnisitet. Den lille gårdshaugen på vestsiden av husene er også antatt å være middelalder. Samlet gir dette en fyldig kilde til middelalderbosettingen i dette området.

Det er ikke registrert steinalder i Laukvik, men det er potensial for å finne både tufter og boplasser som ikke er synlig på overflaten på terrassene før du ankommer Laukvika fra Måsneset og i Laukvika/Laukvikvær.

Fiskebruket er et kulturminne fra nyere tid. Det var en viktig arbeidsplass for nærområdet og det ble drevet helt frem til 1980-tallet da det ble nedlagt. Dette kulturminnet er et av de få sporene etter industri i landskapsvernområdet. Slik restene etter fiskebruket fremstår i dag, viker de skjemmende på kulturmiljøet.

Bebyggelse

Et typisk og inntakt gårdsanlegg fra 1950-tallet med den materialbruk som ble brukt den gangen.

Forslag til skjøtsel og hensyn

Vi anbefaler beiting på de gamle jordene i Laukvik. Dette vil ha positiv virkning på kulturmiljøet. Tuftene vil komme bedre frem og bli mer lesbar.

Fiskebruket: Det som kan være fare for omgivelsene bør ryddes opp i og fjernes. Noe burde man la være igjen (kanskje tanken) som et kulturminne etter det siste fiskebruket som var i drift i området.

Bebyggelsen bør istandsettes, ivaretas og vedlikeholdes.

KOPPARVIK GNR 25/4

På terrassene bak gårdsanlegget, er det stort potensial for funn av steinalder.

Her ligger et våningshus fra 1920-30-tallet, deler av et langt lavfjøs og naust med badstu. Bygningene foruten fjøset er i god stand og trenger normalt vedlikeholdt. Fjøset trenger istandsetting og vedlikehold.

3.5.3 BREIDVIKA OG RØDGAMMEN GNR.27

BREIDVIKA GNR. 27

Breidvika ligger på sørøstsida av Nordkvaløya, med Breidvikvatnet og Breidvikdalen rett innenfor. På vestsida av elva ligger en serie med svært tydelige strandvoller. På østsida av elva ligger de fleste kulturminnene. Her finnes flere tufter og tuftefelt som viser seg som forsenkninger av ulik størrelse i markoverflaten. Dette er hustufter etter flere faser steinalderbosetting på de gamle standvollene. Det er også gjort flere løsfunn etter graving i jorda hvor det har kommet frem redskaper i skifer som man kan tidfeste til yngre steinalder. På samme høyde som dagens bebyggelse og på terrassene over bebyggelsen er det stor sannsynlighet for at det kan være spor etter steinalderbosetting som en ikke kan se på overflaten. Lengst inn mot fjellfoten, på de høyeste terrassene, er det et potensial for å gjøre funn fra eldre steinalder.

Breidvika er ei brei landstripe som sannsynlig har vært brukt til dyrking fra jernalderen og trolig tidligere også. Her finnes ett av de nordligste funnene av gravrøyser vi kjenner til i Nord-Norge. Et stort tuftefelt på 9 jernaldergraver er registrert på en rekke ned fra dagens bebyggelse og ned til sjøen. Ved opparbeiding av et potetland i mellomkrigstida ble det innlevert et skjelett fra Breidvika som er datert til eldre jernalder. Det er også registrert nausttufter og hustufter fra middelalderen nedenfor dagens bebyggelse. Det skal også ha vært et felt med gammetufter i Breidvika, men dette klarte vi ikke å gjenfinne.

Dagens bebyggelse

I det vestligste gårdsanlegget ligger ei hytte som kan være et eldre innebygd hus. Spor etter eldre bebyggelse finnes i form av en sammenrast tømmerhaug, som trolig har vært et fjøs på terrassen bak og et stort naust fra tidlig 1900-tallet. Den nøkterne hovedbygningen er fra 1950-tallet.

Våningshus og naust i Breidvika, Nordkvaløya

Det østligste gårdsanlegget har i dag et bolighus fra 1950-tallet og sammenrast fjøs.

Verdier

Stedet har stor tidsdybde og variasjon i kulturminnene. Gravfeltet fra jernalderen er et av de nordligste som er registrert i Nord-Norge, og er det eneste i sitt slag som er registrert i landskapsvernområdet.

Dagens bebyggelse er gode eksempler på sin tids bygningstyper og har potensiale for istandsetting.

Forslag til skjøtsel og hensyn

De tidligere jordene er sterkt overgrodd og kulturminnene er bare synlige tidlig på våren og sent på høsten. Her anbefaler vi beiting slik at en kan få strukturene på markoverflata frem. Vi hadde store vanskeligheter med å gjenfinne kulturminnene selv i mai måned grunnet kraftig vekst av ildtuer.

Det ble oppdaget skade på ei av gravene i gravfeltet. For å hindre at ytterligere skade påføres må grunneiere og brukere av område få informasjon om kulturminnene som finnes i området.

Nybygg nede på jordene i Breidvika frarådes. Selv om det er pløyd i mange hundre år her, kan de breie jordene inneholde mange spor etter jern- og middelalderbosetting. Ei flateavdekking av jordene vil kunne resultere i funn etter strukturer i hus slik som stolpehull, ildsted samt dyrkingslag og graver av ulike typer.

Vi kan ikke anbefale å bygge på fjøsmuren hvor det er støpt ferdig gulv, da det er registrert sårbare steinalderbopasser langsetter terrassen der fjøsen var tenkt oppført.

Bolighuset fra ca 1950 bør beholdes slik det er og ikke endres eller påbygges. Tett inntil ligger hytte som kan være et eldre hus. Disse bygningene bør ikke endre form eller størrelse og gis et jevnlig vedlikehold. Naustet er forholdsvis stort og ligger markant på det lille neset i bukta. Stø og naust bør vedlikeholdes.

Bolighuset fra 1950 tallet lengst øst står til sterkt forfall. Boligen er i to etasjer kledd med eternittplater, en høyreist og markant bygning i dette åpne kulturlandskapet. Bygningen kan ennå reddes ved istandsetting. Bygningen kan eventuelt erstattes med et annet bygg på samme lokalitet. En eventuell ny bygning her må følge det formspråket som eksisterende bygning har, med en høyreist og nøktern utforming. Tiltak i grunnen rundt bygningen, foruten slåing og vedlikehold av terreng, frarådes. Tilhørende fjøs i nordøst er sammenrast og ikke til å redde. Denne tomten bør ikke benyttes til annen bygning.

RØDGAMMEN GNR.27

Kulturmiljøet på Rødgammen er ganske konsentrert og de fleste av kulturminnene befinner seg i nærheten av dagens bebyggelse. Steinaldertuftene strekker seg utover til Svartneset. Det ser ut som om Rødgammen med sine holmer og skjær utenfor har vært en attraktiv boplass i flere tusen år.

På Rødgammen er det registrert flere enkelttufter og tuftfelt fra yngre steinalder. De tuftene som ligger nær dagens bebyggelse er svært vanskelige å identifisere på

Steingjerde og bygdevegen på Rødgammen

grunn av høy vegetasjon. Det er også sannsynlig at noen har gått tapt som følge av dyrking på terrassene over bebyggelsen.

Noen av hustuftene på Rødgammen kan tidsmessig plasseres i jernalder. Dette gjelder den tydelige tuften som ligger like vest for dagen bebyggelse, like ved det inngjerda potetlandet. Hustuftene som ligger enda litt lengre vest for bebyggelsen, på den andre sida av elva, kan også godt være hus etter jernalderbosetting. Det ble ikke påvist sikre jernaldergraver på Rødgammen.

Middelalderen er flott representert midt inni husklynga på Rødgammen. Her er det registrert en gårdshaug med et metertykt kulturlag med rester av bygningsmaterialer, gjødsel, avfall og gjenstander etter bosettinga her fra 1200-tallet og frem til 1700- 1800-tallet. Det har vært foretatt arkeologisk utgraving i gårdshaugen på slutten av 1970-tallet. Det er også registrert gammetufter på Rødgammen. Den ene ligger kloss opp til jernalderhusene som ligger vest for elva. Det er også registrert en fellesgamme fra 1200-tallet et stykke vest for bebyggelsen.

Rødgammen har vært en sentral plass gjennom tidene og har bl.a. hatt gjestgiveri-bevilgning siden 1836. Her har også vært jekteoppsett. Jekteoppsettet er enda svært tydelig med rydda brei stø inni i den skjerma vågen på Rødgammen. Siste gang Rødgammen var i bruk som jekteleie var i 1800-1810, men jektestøa kan være eldre ifølge notater gjort av Håvard Dahl Bratrein i 1968.

Når man går rundt på markene på Rødgammen, vil man se mange spor etter tidligere jord- og åkerbruk. Her er rydningsrøyser, steingjerder, torvuttak, sommerfjøstuffer, fjøstuffer og inngjerdet potetland. Gjennom bygda går en gammel veg som var del av et sysselsettingsprosjekt på 1930-tallet, kalt

“Nygårdsvoll-veger”. Vegen går videre sørover mot Holmesletta og nordover mot Breidvika. En kan følge vegen et stykke i begge retninger, men så stopper den opp helt plutselig. Pengene tok slutt og man fullførte aldri vegstykkene.

Bebyggelse

Rødgammen er ei lita unik bygd bestående av flere små gårdsanlegg. Lengst nord ligger et lite våningshus fra ca tidlig 1900-tall med et nyere naust. Lengst øst ligger et gårdsanlegg med våningshus, uthus, naust, brygge og grunnmur etter fjøs. Midt i bygda står et våningshus fra tidlig 1900-tall med naust av usikker datering. I vest står et annet våningshus med spor etter fjøs bakenfor huset.

Bygninger på Rødgammen, Nordkvaløya

Verdier

Rødgammen er et av de kulturmiljøene i landskapsvernområdet som skårer høyest når det gjelder de ulike verdikvalitetene. Kulturminnene viser bredden av spor etter menneskers liv og levemåte, der ulike tidsperioder, funksjoner, sosiale forhold og ulike etniske grupper er godt representert. Kulturmiljøet har stor tidsdybde, og lesbarheten på de ulike kulturminnene er meget god og kan forbedres hvis de blir mer synlige. Sammenhengen mellom landskap og naturressurser og det menneskeskapte miljøet er god.

Eksisterende bygninger er gode eksempler på den nøkterne kystbebyggelsen fra tidlig 1900-tall.

Forslag til skjøtsel og hensyn

Vi anbefaler beiting på de gamle jordene på Rødgammen. Dette vil være et positivt tiltak i forhold til å få frem strukturene i tuftefeltene fra jernalder og steinalder. I tillegg ville de mange verdifulle sporene i det flotte kulturlandskapet komme til sin rett (steingjerder, rydningsrøyer, inngjerda potetland og tufter fra nyere tid).

Bygningene har ei forholdsvis nøktern utforming. Våningshusene som står, er i bruk og er restaurert, mens fjøsene nå er ruiner og delvis sammenraste grunnmurer. Bygningene bør fortsatt vedlikeholdes og istandsettes.

Vi vil fraråde ny bebyggelse i denne bygda, da de eksisterende små gårdsanleggene viser bygda slik den i hovedtrekk var da den ble fraflyttet, med sine nøkterne bygninger og jorder. Det kan eventuelt tillates en gjenoppbygging av noen fjøsbygninger etter en nøye vurdering dersom opprinnelig fjøs kan dokumenteres.

Bilde fra Rødgammen i 1973. Foto: Håvard Dahl Bratrein, Tromsø Museum- Universitetsmuseet.

3.5.4 HOLMESLETTA OG LUNEBORG GNR.27

Holmesletta var en gang et viktig handelssted som ble etablert på 1920-tallet. En kraftig molo ble bygd i 1958 slik at holmene utenfor ble landsfaste. Her er det registrert mange hus- og nausttuffer og gravrøysar fra jernalderen på jordene rundt hovedbruket. Det er også registrert ei gravrøys som ligger på et nes litt øst for Holmesletta. Denne gravrøysa ble funnet igjen. I dag er det vanskelig å finne igjen kulturminnene i nærheten av hovedbruket grunnet gjengroing. Vi identifiserte noen, men andre var det umulig å avgrense eller finne igjen. På hele jordet rundt våningshuset på Holmesletta kan det være spor etter tidligere bosetting.

Eksisterende hovedhus på Holmesletta (gnr.27/4) fra ca 1920 er stort sammensatt våningshus i sveitser og empirestil. Bakenfor våningshuset er spor etter fjøsbygningen eller annen bygningsstruktur. Naustet er noe nyere. Moloen som er bygd fra naustet og utover holmene, er av uklar alder.

Noen kilometer øst for Holmesletta ligger Luneborg (gnr.27/7). Her var det registrert ei hule med kulturlag og noen kvadratiske tuffer. Hula er noen meter dyp og en kan stå inni den uten problem. Hula ble målt opp og kartfestet. Tuftene ble ikke gjenfunnet.

Verdier

Gravrøysene og hustuftene på Holmesletta har stor kildeverdi, men i dag kan de knapt sees. Røysene kan sees som små ansamlinger med stein, men tuftene er fullstendig overgrodd.

Våningshuset med sin dominerende plassering på neset har verdi som et markert element i kulturlandskapet.

Forslag til skjøtsel og hensyn

For å få frem strukturene etter de mange kulturminnene på Holmesletta må det igangsettes beiting. Jorda rundt våningshuset kan være full av kulturminner, selv om jorda er dyrka tidligere.

Våningshus og naust må fortsatt være den dominerende bebyggelsen på dette neset. Eventuell ny bebyggelse må ligge godt inntil fjellfoten og ha en underordnet plassering, form, farge og materialbruk.

3.5.5 STREKNINGEN STORVIKA GNR 27, TJUVVIKA OG BÅRSET GNR.26

På Gavlheim som ligger i vika mellom Tjuvvika og Mollvika, er det tidligere registrert tre steinaldertufter som ikke var kartfestet. De ligger på rekke, godt markert oppe på en gammel strandterrasse om lag 80 meter nord for den gamle skolebygningen som nå er restaurert. De fremstår som kraftige rektangulære forsenkninger med tydelige veggvoller. Det er mye bjørkekratt og bregner både i og foran tuffefeltet.

På Sandvikneset utenfor gården Bårset er det funnet og levert inn en hel grå skiferkniv.

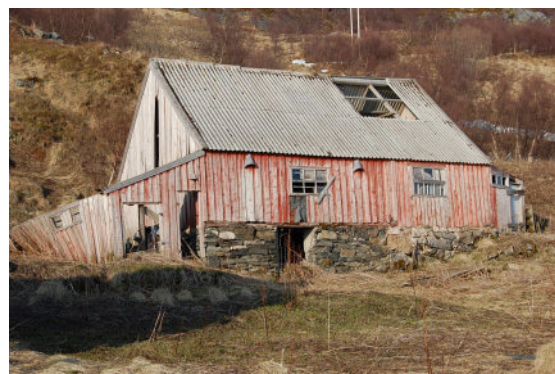
Like sør for Bårset ligger et myrlendt nes hvor den berømte Bårsetbåten ble funnet i 1931 i forbindelse med torvstikking. Båten er datert til om lag 700-tallet og beregnes å ha vært mellom 12 og 15 meter lang. Dette er det eldste funnet av båt som vi har fra Nord-Norge. Det ble foretatt arkeologisk utgraving av funnstedet. Vi har markert selve utgravingssjakten og markert hele myra fordi det i utgravningsrapporten er opplyst at restene etter båten lå flere steder i myra.

Litt sørøst for husene på Bårset kartfestet vi ei kvadratisk hustuft og nausttuft fra middelalderen ut på jordet. På den andre siden av bekken ligger ei lita nausttuft. Det er flere forsenkninger på jordene som kan være spor etter tufter. Ildtuer gjør det vanskelig selv i mai å identifisere de ulike strukturene. Øst i lia over dagen bebyggelse ser det ut til å være to terrasser som er bygd opp til dyrking. Der er det optimale forhold i forhold til østavinden.

I Storvika 27/6 ligger et gammelt gårdsanlegg der våningshus og naust er restaurert. Bakkenfor står en støpt mur etter et fjøs. På gnr. 27/8 er det flere murer som kan være fra bebyggelse på 1930-tallet. Mellom Storvika og Tjuvvika ligger et lite delvis sammenrast sommerfjøs i skogen på gnr. 27/1 (tilhørende Rødgammen). Tidligere skolebygning fra 1960/70-tallet er nå restaurert. Nord for Tjuvvika ligger et lite gårdsanlegg ca 1950-tallet. Midt i bukta er det spor etter tørrmurer av en eldre, lang og smal bygning, sannsynligvis fra 1700 -1800 tallet.

Fra Holmesletta og til Bårdset er det delvis og stykkevis anlagt kjerreveg som et sysselsettingsprosjekt fra 1930-tallet.

På Bårset ligger et gårdsanlegg fra 1930-tallet nede ved fjæra. Bortenfor ligger et våningshus fra ca 1950-tallet med naust og tørrmur av et fjøs bakenfor. Lengst nord på Bårset oppunder fjellfoten ligger et lite, falleferdig gårdsanlegg fra ca 1920. Flere store støpte murer nedenfor tyder på en annen aktivitet på eiendommen.

Bygninger på Bårset, Nordkvaløy

Verdier

Båtfunnet i myra på Bårset var og er sensasjonelt og er stadig aktuelt i forhold til ny forskning og nye tolkninger. Selve myra kan inneholde flere funn og er i seg selv en svært verdifull kilde. Men også omgivelsene rundt Bårset er spennende i forhold til å forstå funnkonteksten på en helhetlig måte. På jordene på Bårset kan det være mange spor etter samtidige funn. Selv om jordene på Bårset er dyrka opp tidligere, kan de inneholde strukturer etter hus, ildsted, graver etc.

Tuftene som ligger nærmest bebyggelsen på Bårset i dag er tydelig og klar på våren, men vanskeligere å se på sommeren på grunn av kraftige ildtuer.

Steinaldertuftene på Gavlheim er av en type som er godt markert og som kan egne seg i pedagogisk sammenheng.

Bebyggelsen i 27/6 Storvika er noe "hardt" restaurert og har mistet sin autenticitet. Det er anlagt terrasser i terrenget som har endret landskapets opprinnelige form og karakter.

Området rundt det lille gårdsanlegget i Kyrvika gnr. 26/7 er et nøkternt og typisk lite gårdsanlegg og har potensiale for funn av flere kulturminner.

Forslag til skjøtsel og hensyn

Myra hvor Bårsetbåten er funnet må ikke utsettes for markinngrep av noen slag uten at det er søkt om det. For å få frem strukturene på jordene på Bårset, er beite å anbefale. Flere strukturer i det fine kulturlandskapet vil også komme bedre frem hvis området beites ned.

På Gavlheim (mellom Kyrvika og Mollvika) kan man med fordel hogge ned bjørkeskogen som vokser inni og foran steinaldertuftene. I dag er det ikke mulig å se sjøen fra denne boplassen, noe som gjør at opplevelsesverdien reduseres. Tuftene tåler en forsiktig tilrettelegging med skilt.

Vi vil ikke fraråde eventuelle nye tiltak og bebyggelse i Storvika på gnr. 27/6 og 27/8. På murene på gnr. 27/8 kan det eventuelt tillates oppføring av ny bebyggelse i nøktern karakter.

Vi vil fraråde nye tiltak i Kyrvika ved det lille gårdsanlegget gnr. 26/7.

Vegen fra sysselsettingsprosjektet må bevares og holdes åpen og fri for skogvekster.

3.5.6 KLUBBEN, STREKNINGEN KLUBBEVIKA TIL LITLEVIKA

Klubbevika GNR. 28

Klubbevika ligger nordøst for Breidvika, på østsida av Nordkvaløya. Fra sjøen viser denne vika seg med en hvit sandstrand i den sørlige delen. En kan også se ei stor elv som kommer ned fra fjellet. Når man kommer i land, ser man den kraftige strandvollen inne i vika som dekker Klubbevattet lenger bak. Kulturminnene vi registrerte, ble funnet på den markerte strandvollen mellom havet og Klubbevannet (også kalt Lenevannet). Det renner ei lita elv fra vannet ned til sjøen.

I Klubbevika ble det registrert to nye lokaliteter med steinaldertufter. På den markerte strandvollen på nordsida ved elva som renner ut av Klubbevannet, ble det registrert 2 runde forsøkninger med ti meters mellomrom.

På den samme strandvollen ved enden av Klubbevannet ble det registrert ei stor rektangulær tuft som markerer seg som en kraftig nedsenking. Sannsynligvis er denne også fra steinalder. Litt lenger nord ligger det ei mindre grop som kan ha sammenheng med denne tufta.

Helt innerst sør i Klubbevannet ble det registrert ei rund gammetuft som var klart markert med sannsynlig ildsted i midten. Ved enden av vannet fant vi også ei lita grop som egentlig virker for lita til å være ei hustuft.

Av bebyggelse står det ei relativt ny hytte med uthus og grillhytte like ved vannet der elva har sitt utløp ned til sjøen. Tufta som ligger nærmest denne hytta, er blitt skadet i sikringssonen av en kraftlinjestolpe. Den andre steinaldertuften er det plantet grantre i, noe som sannsynligvis har tilført tufta en skade.

Skjærvika gnr. 28

På nordsiden av “Klubben” helt i sørenden av Skjærvika registrerte vi to markerte små gropene med ca. 50 meters mellomrom i en markert rullesteinsvoll. Gropene kan være skyteskjul. Gropa lengst i sør kan også ha vært en kjøttgjemme.

Groper i rullesteinsvoll, Klubben, Nordkvaløya

Gropene er svært sårbare i forhold til tråkk i rullesteinsvollen. Det ble markerte spor etter at vi hadde gått på vollen.

Det er tidligere opplyst tre mulige steinaldertufter på de tørre terrassene over de to gårdene i Skjærvika. Rester etter ei slik bosetting ble ikke registrert. Det var kraftig gjengroing på stedet, noe som gjorde søket vanskelig.

I følge Friis' etnologiske kart fra 1800-tallet kan det se ut som om det har vært samisk bosetting i Skjærvika. Vi så ikke noen tufter eller syllsteinsmurer som kunne knyttes til ei slik bosetting.

På gnr. 28/3 ligger to våningshus side om side der et er fra 1920-tallet og et er fra 1950-tallet. Bakenfor disse ligger en fjøsruin. Ved sjøen ligger et naust. På gnr. 28/1 ligger et våningshus fra 1920 og deler av en fjøs av litt nyere dato.

Skjærvika skal ha blitt rydda og oppdyrka på 1800-tallet, og var ei tid seter under Helgøy, i følge Håvard Dahl Bratreins notater av 1968.

Finnsulgården gnr. 28

Finnsulgården ligger noen kilometer sør for Litlevika på ei smal landstripe mellom hav og fjell. Dette skal være en mulig ødegård etter svartedauen. Stedet skal ha vært et underbruk under Nordskar. Det ble registrert tre rektangulære tufter med

oppmurt slylsteinmur, sannsynligvis fra jernalder, som tidligere er tolka som gravrøyser. De er nå omdefinert som hustuffer. Den midterste av tuftene, som ligger på rekke, har to rom. Tuftene er vanskelig å gjenfinne på grunn av tett vierkratt. Gården går for å være en av de skinneste i landsdelen. Tuftene er ikke synlig fra strandsonen som følge av det tette krattet.

Litlevika gnr. 29

Litlevika er egentlig ei stor vik med sandstrand med ei kraftig rullesteinsfjære langsetter stranda. Her har det engang vært et lite småbruk - i dag er jordene gjengrodde.

Rett ovenfor fritidshuset på den første markerte strandvollen ble det registrert minst tre steinaldertufter i form av kraftige nedsenkinger i strandvollen.

Det er mulig at det også er flere tufter på terrassen, men moderne forstyrrelser som steinuttak og kjerreveg gjør det vanskelig å identifisere flere.

Det står et strømaggregat i tufta som ligger lengst sør. Dette har skadet tufta i bunnen da torva er fjernet og stein ligger synlig i botn.

Småbruket som ligger midt i vika er kraftig restaurert og brukes i dag som fritidshus (gnr. 29/6). Alder på våningshuset er vanskelig å si da der så ombygd og endret. Kan være fra 1930-tallet. Her er det nylig bygd et nytt naust. Det som er igjen av fjøsen, er bare tørrmuren og låvebrua. Gammel lastebil og gravemaskin står nede ved sjøen. Den gamle lastebilen skal ha vært brukt til å kjøre høy og var den eneste lastebilen på øya, sies det.

Ei ny hytte er bygd lengre nord på samme strandterrasse som steinaldertuftene.

Verdier

Strekket mellom Klubbevika og Litlevika kan fremstå som et steilt og brattlendt område å bosette seg i. Her er høge fjell og sterke fallvinder. Likevel finnes det spor i de vikene som har en smal landstripe eller en strandvoll å grave seg ned i. Fiske i havet har nok vært hovednæringen, men menneskene som har hatt tilhold her, har også hatt god tilgang til ressursene i fjellet og til fiskevannene i bakkant.

Samtlige lokaliteter mangler kontinuitet. Steinaldertuftene finnes her, men så er det et langt sprang til neste bosettingsfase. Dette kan være lokaliteter som til alle tider har vært marginale og som har vært brukt som sesongboplasser. Tuftene på Finnsulgården kan være fra før Svartedauen og viser antagelig rester etter en byggetradisjon som ikke ble tatt med videre etter 1350-tallet. Stedene som nå er omtalt, ser også i dag ut til å være brukt i forbindelse med jakt og fiske og at tradisjonen med å sesongboplass holdes i hevd.

Bygningene fra før krigen er av spesiell interesse å ivareta.

Forslag til skjøtsel og hensyn

Det er nødvendig med informasjon til grunneiere og brukere av de lokalitetene som har kulturminner. Nesten samtlige steinaldertufter i dette området har fått skader. Strømaggregat må fjernes fra tuft og eventuelle skader må restaureres. Det må ikke oppføres nye bygninger i Klubbevika, da disse lett kan komme i konflikt med de automatisk freda kulturminnene som er der.

I Litlevika må man ikke tillate flere bygninger oppe på strandvollen over fritidsboligen, da dette vil være i konflikt med automatisk freda kulturminner.

På Finsulgården burde en hogge ned viekrattet inni tuftene. Selve krattet skjuler de markerte tuftene og røttene kan forstyrre kulturlagene inni tufta. Erfaringer fra andre steder med trær på/inni kulturminner viser at det beste metoden er å hugge trærne ned og la det stå igjen ca. 30 cm av stammen.

Bygninger

All stående bygningsmasse bør ivaretas og istandsettes etter antikvariske prinsipper.

3.5.7 NORDSKARET GNR. 29

Nordskaret ligger på nordøst siden av Nordkvaløya. Nyere tids bosetting har vært på nordsiden av Nordskarvågen. Vågen strekker seg flere kilometer innover og er det er nokså langgrunt inn mot botn.

Det ble registrert steinaldertufter inn i botn og langs nordsiden av Nordskaret. Det ble også registrert ei steinaldertuft rett over bebyggelsen lengst nord i Nordskaret. Denne er svært godt markert og har et ekstra "rom" på nordsiden. Inni botn og langs nordsiden av Nordskarvågen er det stort potensial for eldre og yngre steinalder på de markerte strandvollene. Det er også et potensial for funn av steinalder på flaten over bebyggelsen inne i Nordskaret.

Nedenfor bebyggelsen mot sjøen er det tidligere registrert jernalder- og middelaldertufter. Bortsett fra en markert langhus som ligger ovenfor det vestligste naustet som står i bygda er det umulig å se tuftene etter fiskeværsbosettinga som skal ha vært her tidligere. Gårdshaugen i Nordskaret har over 1 meter med kulturlag og ligger sentralt ned mot sjøen mellom langhuset og stedet hvor det skal ha vært mange rorbutufter.

Etter tradisjonen skal det ha stått ei kirke i Nordskaret, men den finnes ikke registrert i de skriftlige kildene. Vi registrerte kirkestedet etter gamle skisser og kartfestet det. Området hvor kirken skal ha stått heter Grindebakken og ligger på høyde litt vest for bebyggelsen. Rundt området hvor kirka skal ha stått er det i dag et markert torvegjerde.

Nyere tids bosetting

Totalt ligger det her flere små gårdsanlegg trolig fra 1920/1930-tallet.

På gnr. 29/1 er et meget ombygd våningshus og en murt høyreist fjøsrui. Lenger nord på eiendommen og på plataet ligger en stor og dyp støpt grunnmur som vi ikke vet opprinnelsen til. Eldre kartmateriale antyder en annen bygning i nærheten av denne grunnmuren uten at vi vet hvilken bygning dette har vært eller fant spor etter denne.

Bygninger i Nordskaret

På gnr. 29/2 ligger et våningshus fra 1930-tallet som har fått flere nyere tilbygg. Nord for våningshuset ligger tre uthus/anneks av nyere dato som er bygd opp av drivved og ulike materialer, noe kan være gjenbruk. Nede ved støen ligger tre uthus av nyere dato som også er bygd opp av ulike materialer.

På gnr. 29/3 er det bygd opp en forholdsvis ny hytte og anneks med villmarkspanel og naust. Langt bak på eiendommen, (nord for 29/8) ligger en ruin av en fjøsmur fra 1950-tallet.

På gnr. 29/5 er det et våningshus og et noe ombygd lite fjøs trolig fra 1920-tallet. På gnr. 29/9 ligger et våningshus og naust fra 1930-tallet. Anneks av nyere dato. På gnr. 29/8 ligger et våningshus fra 1920-tallet eller eldre som trolig er flyttet dit. Hvor dette huset kommer fra vet vi ikke. Et nytt anneks ligger like ved.

Det kan være andre ruiner eller spor etter nyere tids bebyggelse i Nordskaret som vi ikke har sett pga høy vegetasjon.

Verdier

Nordskaret og Nordskarvågen har et kulturmiljø med stor verdi. Her er klare hustuffer fra yngre steinalder både i selve Nordskaret og lengre inn i vågen. Jernalderen og middelalderen er godt representert og gårdshaugen er en unik kilde til stedets historie fra 1000-tallet til nyere tid. De synlige restene etter rorbutuftene i det gamle fiskeværet er skadet ved at en har fjernet steiner fra veggvoller etc. Det er likevel stor mulighet at disse vil komme bedre frem hvis det

kommer i gang beiting på stedet. Den muntlige tradisjonen med kirke på stedet er interessant, selv om en mangler opplysninger i de skriftlige kildene om at det skal ha stått en kirke her. Nordskarvågen har flere verneverdige bygninger fra nyere tid som er godt satt i stand og blir brukt i sommerhalvåret.

Noen av de opprinnelige gårdsanleggene har ennå strukturer og bygningsmasse som er i forholdsvis god stand, slik at leseligheten av bygningsmassen i terreng og tidsperiode er tydelig.

Oversiktsbilde fra Nordskar 1979. Foto: Håvard Dahl Bratrein, Tromsø Museum - Universitetsmuseet

Råd om skjøtsel og hensyn

Kulturminnene som befinner seg i selve Nordskaret er i ferd med å gro igjen av ildtuer. Her vil beiting gi positiv virkning for å få frem strukturene etter tuftene langs strandsonen. Bygging i strandsonen må ikke tillates. Et nytt naust har skadet gårdshaugen uten at det er søkt om dispensasjon fra kulturminneloven.

Vi fraråder ny bebyggelse i Nordkarvågen da det er de små gårdsanleggene som ennå dominerer landskapsbildet, og denne strukturen må bevares. Bebyggelsen av eldre dato må ikke endre karakter eller volum. Bebyggelsen er i forholdsvis god stand og trenger normalt vedlikehold.

3.5.8 RYTEN, STEIKARVIKA OG FAULBERGVIKA GNR.30

RYTEN

Her skal det ha vært en boplass i eldre tid. I dag står det ei lita (fangst) hytte her inntil et berg. Vi undersøkte ikke lagene rundt hytten for innhold av kulturlag.

STEIKARVIKA

Steikarvik ligger helt nord på Nordkvaløya, skjermet av holmer. Rett utenfor ligger Flatvær med sine mange små øyer. På Flatvær skal det være observert gårdshaug og gammelignende tufter etter fiskeværsbosetting.

Det skal ha blitt observert steinaldertufter litt lengre vest enn Steikarvika. Pga mangelfull kartreferering ble det ikke søkt etter disse.

Det store feltet med middelaldertufter som var registrert her tidligere er uendret og ble kartfestet. Dette er restene etter ei gammel fiskeværbosetting som lå sentralt i forhold til fiskefeltene utenfor. Tuftene er godt markert med kraftige veggvoller og nedsenkinger. I alt var det ni tufter som var uendret etter siste registrering. Ei av tuftene har korsform og er tidligere tolket som kirketuft. Tradisjonen vil ha det til at det har stått ei kirke på stedet, men den er ikke nevnt i skriftlige kilder. Tidligere er det tatt prøvestikk i tuften, resultatet ble en halvmeter kulturlag med trerester, trekull og bein. Det er uklart hvilke bein det er snakk om.

Steikarvika, Nordkvaløya. Nede på neset er det et tuftfelt som viser fiskeværsbosetting fra seinmiddelalderen. I horisonten ser vi Flatvær.

FAULBERGVIKA

Denne vika ligger vest for Steikarvika, helt nord på Nordkvaløya. Mange mener at dette stedet er en av de vakreste stedene i landskapsvernområdet. I botn av vika ligger ei brei sandstrand med store markerte sanddyner bak. Det er mulig å gå herfra til både Nordskaret, Sørskaret og Rekvika. Bak sanddynene er det grønne gresskledde lier som må ha vært godt beiteland for de som bodde på Ryten og områdene rundt. Stedet ligger utsatt til og har ingen skjerming for storhavet og nordavinden.

På østsiden av Faulbergvika ble det kartfestet og dokumentert fem tufter fra tidlig metalltid som tidligere var registrert og undersøkt av Håvard Dahl Bratrein. Trekullprøve fra tuften som ligger lengst i nord gav resultatet 400 f.Kr. Tuftene ligger på ca. 5-6 m.o.h. Ca 50 meter lengre ut i vika ble det registrert et ildsted som ikke var gammelt. Dette tyder på at området er brukt i friluftssammenheng.

Det skal også ha vært bosetting her i nyere tid. Pga av dårlige lysforhold ble det ikke søkt etter disse tuftene, men vi registrerte rydningsrøyser på jordene på østsiden av vika. Det kan virke som disse stedene har vært sesongboplasser hvor fiske har vært den dominerende ressursen sammen med egg og dun.

Verdier

Boplassene nord på Nordkvaløya er verdifulle kulturmiljø med stor tidsdybde og viser tydelig koblingen til næringsressursene. Tuftene er tydelig og lesbar, og alle lokalitetene er blitt skånet fra moderne inngrep. Tuftene i Fuglbergvika er datert til tidlig metalltid som er en periode som er sjelden å finne tufter fra.

Forslag til skjøtsel og hensyn

Beiting vil være fordel på samtlige områder da det vokser store ildtuer i området. Ved tuftene i Faulbergvika og Steikarvika bør det settes opp infoskilt slik at en unngår skade i form av ildsted/telting nær tuftefeltene.

4 OPPSUMMERING/RESULTAT

Etter å ha vært ute i landskapsvernområdet står vi igjen med et utvalg av kulturmiljøer som vi mener har mange kvaliteter som det må vernes om. Vi har prøvd å velge ut noen særlige viktige kulturmiljø som illustrerer et tverrsnitt av historien og som kan bidra til å tolke og belyse historien fra mange synsvinkler. Kulturminnene vi har registrert, er spor etter fangstfolk, fiskere, fiskebønder, handelsmenn og folk som kom langveisfra.

Akkurat som naturen er også kulturen varierende i dette området. Noen områder har man kun brukt som sesongboplass. De mange tuftene på de ytterste holmer og skjær viser at det alltid har vært slik her. Det å være nær ressursene har vært svært viktig. Denne sammenhengen både i tid og rom gir oss en kunnskap langt ut over det et enkeltobjekt kan vitne om. I landskapsvernområdet vil vi trekke frem **Steikarvik, Rekvika og Faulbergvika** som kulturmiljø som har vært sesongboplasser.

Andre kulturmiljø viser en mer fast bosetting med kombinasjon av fiske og jordbruk. Dette gjelder f.eks **Rødgammen, Breidvika, Nordskar og Bårset** som alle har kulturminner fra steinalder og frem til i dag. Her er spor etter flere sosiale grupper fra leilending, til handelsmann og vi finner etnisk mangfold. Flere av kulturminnene her er tydelige og kan egne seg godt for tilrettelegging. Bygningstilbyggene fremstår som nøkterne og nokså autentiske slik de var da stedet ble fraflytta.

Et annet kulturmiljø vi vil trekke frem er strekningen **Bøtneset til Sørgrøtøy**. Fra sjøen kan man tro at hele denne strekningen fremstår som ubebodd. Når man stiger i land i en av de gamle støene og går inn i landskapet, vil man se flere små anlegg med spor fra jernalder og frem til 1950-årene. Gårdshaugen med frodig vegetasjon og tykke kulturlag etter tusen år med bosetting, hustufter, gravrøyser, steingjerder, flere rydda støer, nausttufter, syllsteinsmurer etter fjøs og hus, brønn, potetland, grønnsakshage og en liten oppmurt veistubb til utmarka.

Østsiden av **Andammen** kan også vise til samme rikdom av kulturminner fra flere tidsperioder og med mangfold i etnisitet. Her er landstripa enda smalere og gjør stedet enda mer sårbart i forhold til inngrep.

Et kulturmiljø som også er interessant og som illustrerer et kulturelt mangfold og gir tidsdybde er **Sørskarvågen**. Her finnes tufter og offersteiner fra flere etniske grupper side om side, og disse kan belyse historien fra ulike synsvinkler.

Måsvær er et sted som har et verdifullt bygningstilbygg. I tillegg til våningshus står det fjøs, dunbu, uthus og naust på stedet. Sommerfjøsene ligger et stykke unna resten av bebyggelsen og er i ferd med å falle sammen. Det samme gjelder jordkjelleren som ligger et stykke fra fjøsene. På dette bruket har det vært drevet kobbefangst, dunsanking, fiske og jordbruk.

Disse områdene fremstår som autentiske og verdiene her vil bli vesentlig svekket hvis det tillates nye etableringer som f.eks. fritidsboliger her. Vi vurderer disse områdene som nei-områder.

De resterende områdene som vi har merket av som kulturmiljø, har også viktige kvaliteter. Her må det stilles strenge krav til eventuelle inngrep.

Bygningene som er eldre enn 1945, står i en særstilling. Lengre nord og øst ble de aller fleste bygninger brent ved slutten av 2. verdenskrig. Bygninger fra denne tiden er sjeldne og er med på å styrke verdien av kulturmiljøet de inngår i. En utbedring av disse bygningene må skje i nært samarbeid med kulturvernmyndighetene.

Vi vil også trekke frem en type bygningstype som etter vår vurdering er interessant. Vi så tidlig at jakthyttene var spesielle for landskapsvernområdet. De er små og mange er bygd på i flere etapper. De er kanskje ikke de mest estetiske byggverk, men de har vært og er viktige baser for fiske/jakt/fangst. De viser en kontinuitet i bruken av området som vi synes er interessant. De bør få stå og de bør istandsettes etter antikvariske prinsipper.

Gårdshaugen på Sørgrøtøya vises som en frodig forhøyning midt i bildet

5 KILDER/REFERANSER

Skriftlige kilder

Bratrein, H.D.1989. Karlsøy og Helgøy bygdebok. Bind 1-4. Karlsøy kommune

Gjessing, Guttorm 1935. Båtfunnene fra Bårset og Øksnes

Riksantikvaren 2003. Rettleiar. Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutredninger

Riksantikvaren 2001. Alle tiders kulturminner (grunnlagsdokument)

Friis etnologiske kart fra 1861 og 1890

Arkiv

Topografisk arkiv, Tromsø Museum

Notat og rapporter fra befaringer/undersøkelser Håvard Dahl Bratrein på de aktuelle gårdsnummer fra ulike år.

Gnr. 23: Brev fra K.Liljevåld 1944

Fotoarkivet ved Tromsø Museum

Bilder fra bl.a. Rødgammen, Måsvær, Breidvika, Bårset

Askeladden, nasjonal base for kulturminner

Tilvekstkatalogen ved Tromsø Museum

Muntlige kilder

Asbjørn Johan Hansen, grunneier Nordgrøtøya

Sonja Magnussen, grunneier Hersøygård

Asle Cebakk, skysskar, Hansnes